

Varga Gézáné:

FEJEZETEK
MURASZEMENYE TÖRTÉNETÉBŐL

Címlapon: A Mura folyó Muraszemenyénél

FEJEZETEK
MURASZEMENYE TÖRTÉNETÉBŐL

Írta:
Varga Gézané

Szerkesztő:
Vándor László

Technikai szerkesztő:
Frankovics Tibor

Nyomdai előkészítés:
Vucskó János

Kiadja a Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága

Felelős kiadó:
Vándor László

ISBN 963 7205 18 7

ZALAEGRSZEG 2000.

A kötet megjelenését támogatták:

Dráva-Kavics és Beton Kft., Pécs
Hory és Társai Kft., Dobri
Murapart Mezőgazdasági Kft., Muraszemenye
Muraszemenye Község Önkormányzata
Pro Renovanda Cultura Hungariae Alapítvány, Budapest
Zala Megyei Múzeumok Igazgatósága, Zalaegerszeg

Bedő Sándor, Muraszemenye
Boa László, Nagykanizsa
Bocskor István, Siófok
Borsos Gyula, Ócsa
Fehér Tamás, Miklósfa
Gyertyánági Endre, Budapest
Gyertyánági István, Letenye
Hosszú Ferenc, Muraszemenye
Káli János, Kerkaszentkirály
Kovács István, Budapest
Kurucz Ervin, Muraszemenye
Nagy István, Muraszemenye
Novák Sándor, Zsámbék
Rónási Gyula, Lenti
Stropka József, Muraszemenye
Stropka Zoltán, Muraszemenye
Tóth Imre, Borsfa

TARTALOMJEGYZÉK

A táj jellemzői.....	5
A település jellege, hagyományok.....	7
A Szemenye név eredete, előfordulása	13
Csernec név eredete, előfordulása	14
Muraszemenye története őskortól a római korig.....	16
A honfoglalástól a 13. századig	16
A szemeyei ferences kolostor	18
A török hódítás kora.....	25
Az 1700-as évek	33
Utószó.....	36

A táj jellemzői

Muraszemenye Nagykanizsától több mint 30 km-re, a Mura és a déli országhatár mentén található. Alsó- Felsőszemenye és Csernec 1938. január 1-jei közigazgatási egyesítésével jött létre. A három falu egymástól ma is jól elkülöníthető, él az önálló nevük is. A települések története, gazdasága, néprajzi sajátosságai kapcsolódnak egymáshoz.

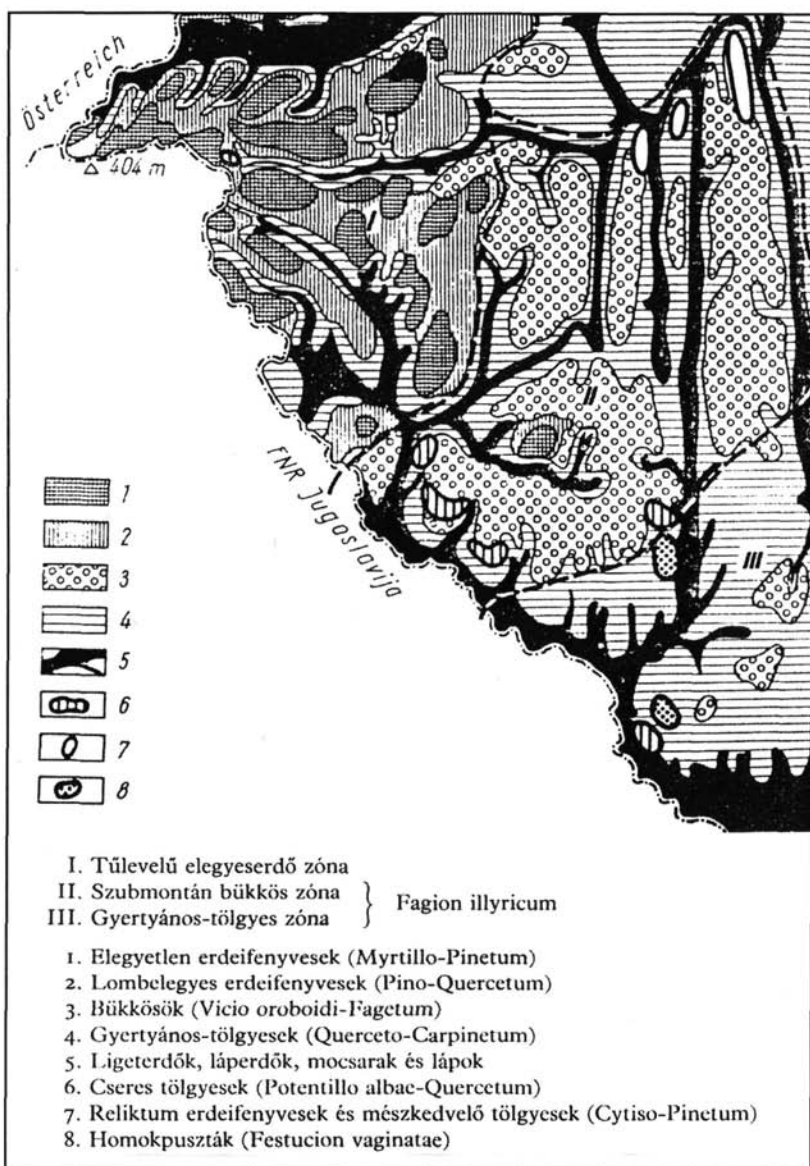
A **község területe** sík, közvetlenül az ártér felett fekszik. Vizekben gazdag, a felszín alakulásában a Mura és a Kerka jelentős szerepet játszott. Bár szabályozták ezeket a vizeket, a velük határos déli területek nagy része az áradások miatt csak legelőnek, rétnak használható.

A középkorban a település jelentős helyként szerepelt. Lendva várához tartozott, út- és rév vámja volt. Írásban rögzítették a vámtulajdonosok kötelezettségeit, a vámfizetés módját, a hidak fenntartását. A Páka-Csáktornya út itt szelte át a Murát, ezért találkozunk gyakran a szeményei rév említésével. A Mura középső folyását Derékmurának hívták, ez Szemenyénél végződött. Ezután kezdődött az alsó folyása. A folyókon több malom is működött, ma már helyük sem található.

Szemenye északi részén erdők, szőlőhegyek húzódnak, ezek még a Zalai-dombság részét képezik. Magasságuk miatt ugyan nem nevezhetők hegynek, de környékünkön így említik őket. Pl. Szemenyei-hegy. Szomszédos falvak: Murarátka, Csörnyeföld, Szentmargitfalva, Kerkaszentkirály. Muraszemenye földrajzi leírása a dél-zalai táj jellemzőit hordozza. Egymástól elkülöníthető medence üledékek képezik a terület aljzatát. Feltárásuk az olajkutató forrásoknak köszönhető. Talaja agyagos, néhol terméketlen, az árterületeken fordul elő löszös talaj.

Éghajlata szélsőségektől mentes. Az Adriai-tenger és a Mura közelsége befolyásolja az időjárást. Nagykanizsához hasonlóan déli fekvése ellenére a napsütéses órák száma elmarad az Alföldhöz viszonyítva. Az országnak ez az egyik legcsapadékosabb része. A felhős napok száma meghaladja a derültekét. A levegő nedvességtartalma összefügg a csapadék mennyiségével. A Mura, Kerka, Hangyajárási-patak, a bányatavak hatása érződik. Jelentős mennyiségű rétegvíz van a talajban.

Gyakoriak a ködök, melynek nagy részét a helyi tényezők alakítják: erdők, vizek, lápos területek. A domborzati tényezők befolyásolják a szélirányt is. Természetes, hogy itt valaha összefüggő erdők, lapályok voltak. A nagy erdőket a múlt század végén vágták ki, de helyüket a földrajzi nevek őrzik.

1. kép: A Délnyugat-Dunántúl természetes növénytakarója, Pócs Tamás 1960 nyomán

Pl. Kerek fenyő, Égetési dűlő, Vágás, Perdiczai erdő. Ezeket a neveket a letenyei adóhivatal által 1864-ben készített térképek még őrzik.

A zalai táj, a Mura vidékének *növényföldrajza* nagyon érdekes, de eddig kevesen foglalkoztak vele. Zala nyugati részén az Alpok közelsége, dél felé mediterrán hatás érvényesül. Szemenye környékén a dombokon mindenfelé tenyészett a szelíd gesztenye. Ma már csak kevés található. Bükkösök, tölgyesek váltják egymást, az ártéri erdők száma jelentős.

Az aljnövényzet színes, teljességgel fel sem sorolható. Található itt erdei sédbúza, borostyán, páfrány, szeder, sokféle gomba. A dél-zalai bükkösökben a szomszédos Horvátország területéről számos növényfaj vonult be. Ilyen pl. a sárga virágú zalai bükköny.

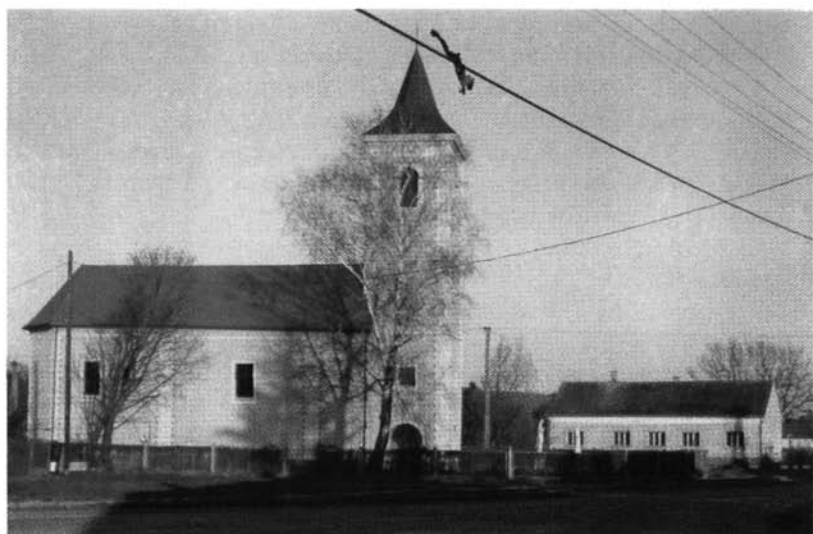
Sok virág nyílik az erdőkben, patakok szélén, réteken. Tavasszal megjelenik a hóvirág, erdei ibolya, szellőrózsa. A vizenyős területek kedvenc növénye a gólyahír és a boglárka. Található errefelé gyöngyvirág, meténg, ciklámen, kisezerjőfű, papsajtmályva, őszi kikerics. Árokpartokon, utak mentén galagonya, bodza, kosárkötő fűz nő. Vizeinkben békálcse, vízitök, tavirózsa, nőszirm, nád, sás él.

A zalai erdők, vizek, rétek *állatvilága* gazdag, közülük csak néhány állatot említek. Sok fajta csiga, kagyló, rák él itt. Szitakötők, lepkék, szünnyogok, tücskök találhatók. Tarajos gőték, békák, gyíkok, siklók élőhelye. A vizek halakban gazdagok, ponty, harcsa, csuka, amur, balin megtalálhatók. A folyók holtágai, kisebb tavak jó fészkelőhelyül szolgálnak a madaraknak: vadkacsák, hattyúk, sirályok, gémelek bújnak meg itt. Télen a vadludak csapatostul szállnak le pihenni, ételmezt szerezni. Az emlősök közül őzek, szarvasok, róókák, vaddisznók járják a határt.

A település jellege, hagyományok

Mindhárom falurész eredetileg együttes település volt, fésűs felépítéssel. A telkek nagysága, szélessége a domborzathoz, környező patakokhoz igazodott. A falu régi házai ledőltek, vagy bontásra kerültek. Csupán néhány maradt meg, az újak pedig már nem őrizték meg az építési hagyományokat.

Műemlék a római katolikus templom. Mai formájára az 1700-as évek közepén építik, barokk ízlés szerint. Nagyméretű, homlokzat előtti tornyát hegyes sisak fedi, szentélye félkörös záródású. Külső falain és tornyán kvadrátos díszítés. Főoltára, két mellékoltára 18. századi.

2. kép: Római katolikus templom

3. kép: Magtárépület Felsőszemenyén, Rákóczi út. 50.

4. kép: Pajta Csernecen, Deák Ferenc út 11.

Műemlék jellegű magtárépület található Felsőszemenyén, Rákóczi út 50. alatt. Ez kisméretű, emeletes magtár fából, alsó szintje vakolva, meszelve, felső része vakolatlan. Cseréptetős. Nem helyi építési mód szerint készült, valószínűleg nyugati hatás érvényesült.

Faluképi jelentőségű Csernecen, a Deák Ferenc út 11. szám alatt álló pajta. Fa lábazatú, téglalap alaprajzú, zsuppfedésű. Az oszlopok közt paticsfal, nyugati oldalán istálló állt.

Zsuppos ház ma már a faluban nem található. Meg kell azonban emlétenünk Kísszemenyén, Táncsics út 2. sz. alatt egykor állt házat, mely a zalai építészet jellegzetes példája volt. Épült 1833-ban, fala borona, oldalt és elől oszlopos pitvarral. Szoba, füstökonyha, kamra beosztású, csonkakontyolt zsuppos tetővel, padlás előtt faragott, díszes deszkázattal. Az udvar végében régi fatalpás pajta állt, középen kocsiszín, kétoldalt pajtafia.

Mindhárom község lakóinak fő *foglalkozása* a halászat volt. Télenyáron űzték, emelőhálót, varsát, szigonyt, horgot használtak. Halásztak a Kerkán, a Murán, az Adoványon, az Ó-Murán és különböző holtágakon. Kerítőhálójuk a 100 métert is elérte, az asszonyok saját termésű kenderből készítették. A háló mérete miatt egyes családokat hosszúhalászoknak neveztek. Csónakkal vitték be a hálót a vízbe, vaskarikák voltak alul, fakarikák felül. A csónakot lapáttal vagy rudakkal tolták. Ha sok halat fogtak, akkor tarisznyába, kosárba rakva árulták Csörnyeföldön, Adorjánban, olyan falukban, ahol kevés volt a hal. A nagy fogást szekérrel Letenyére is elvitték. Az eredményes halászhoz babonák is fűződtek. Pl. Szent György napja előtt megfogták a legelső tavaszi lepkét. Cérnával bevarrták a háló közepébe. Ez hozott nekik szerencsét. Jó minőségű kavics és homokbányák voltak. Aranyat is találtak a falu széli vizekben. Olyan helyekről lehetett aranyat mosni, ahol öntések, Murahagyások voltak. Itt tenyérnyi mély vízből szűrték ki a halpikelynyi fehér aranyat. A folyó hordalékai között található aranszemcsék kimosására még Mária Terézia adott kiváltságot. Az aranyat a kanizsai adóhivatalban vették át. A folyók, lápos helyek biztosították a kosárfonáshoz szükséges fűz vesszőt, de készítettek szatyrokat kukoricacsuhéból, teknőket fából, tárolókat szalmából.

A hatalmas birtokok szorításában a nép igen szegény volt, messzi vidékekre summásmunkára is jártak. Életükben változást először az 1930-as évek végén az olajfűrészek elindítása okozott, munkalehetőséget nyújtva.

A népnyelv érdekes történeteket őrzött meg. Egy részének van valóság-alapja, olyan is akad, ami meseszerű. Élt emlékek közt a török idők harca, tudtak az idősebbek történeteket Zrínyi Miklós kilovaglásaiával kapcsolatban. Mesélték, hogy a hadvezér itt töltötte utolsó éjszakáját a falu melletti Tót réten. Olyan esetről is tudtak, amikor az embereket a törökök, később illérek a

mocsárba veszelytettek. Meséltek lámpásokról, amitől féltek, de azért figyelték őket. Talán a helyenként feljövő, ellobbanó földgáz volt az. A falubeli idős emberek hallották még a szüleiktől, hogy két harang a község határában el van ásva. Azonban több település mellett említenek ilyet. Emlékeztek égi jelekre, furcsa alakzatokra, amik szerintük a háborúk közeledtét jósolták. Beszéltek elszüllyedt templomról, aminek a keresztje kiállt még a gödörből. A régi öregektől hallották, hogy a cserneci kiserdők között levő mélyedés egy templom helye. A mi vidékünkön inkább a folyók általi alámosásra van példa. Bizonyítottan működött üveghuta az egyik erdőben. A herceg próbálkozott üvegöntéssel. Nem volt olyan hosszú életű ez a műhely. Történetek élnek betyárokról, akik a szőlőhegyekben bujkáltak, a legelőkről állatokat hajtottak el. Csárdákban mulatták idejüket, ha éget a lábuk alatt a talaj, akkor a réven szöktek át a Murán túlra.

Még szüleink fiatal korában is működött rév. A szemtanúk szerint két komp volt összedeszkázva. Karzattal látták el, a középen álló szobor védőszenként szolgált. Vastag drótkötél tartotta, volt rajta csiga. A kormányval úgy fordították, hogy a víz sodrása vigye át a túlspartra. Ezen hordták a horvátok a búzát, bort, fát, 2–3 lovas szekér is ráfért. Ezen jártak a magyarok is Dékánfalva felé. Télen a befagyott Murán is közlekedtek az emberek és a szekerek. Amikor fagyott a víz, akkor kukoricaszárát raktak keresztbe, ez erősítette a jeget. Vízimalmok a Murán és a Kerkán mindkét oldalon működtek. Elsősorban kukoricát, de búzát is őröltek. Valamikor régről akkora madárkárta emlékezik, hogy az adó mellé mindenkinek egy madárfejet is kellett vinni. A Csernec melletti erdők tölgyfái úgy tele voltak vadszőlővel, hogy az emberek kosárszám szedték le, és vitték haza a fűrtöket.

Egyszer téglát vetéséhez hordtak földet a cserneci határból. Már jó két méter mély volt a gödör, amikor cserépedényeket vettek észre. 2 litertől 10 literesek lehettek, 15–20 darab egymás mellé beállítva. Faluk 2 cm vastag is volt. A mélyedést betemették, nem bántották az edényeket. A Gezsemic nevű erdős rész emberemlékezet óta művelés alatt nem állt, az idősebbek szerint temető, kastély lehetett itt.

Meséltek egy alagútrendszeréről, amely az egykori kolostortól indult fel a Szemenyei-hegy tetejére. Itt a hegy gerincén hajdani építkezés nyomai találhatók. Történt már olyan, hogy a traktor szántás közben a kisszemenyei temető mellett beleszakadt egy mélyedésbe. Nem tudni, hogy az említett alagút lehetett-e? Ma neveznek egy részt Pusztatemetőnek, kutatás azonban ezen a területen nem folyt.

A népnyelvben él a Várhely kifejezés is. Kis- és Nagyvárhelyről van szó. A kisebb terület gyeppel volt körülvéve, a nagy vizes árokkal és a Kerka holtágával határos. Ezek a vonalak még ma is megfigyelhetők. Két vá-

rat is mondanak. A Zemere-vár a megerősített kolostor lehetett, a Fekete-vár a Csernec melletti katonai tábor, szintén a török időből.

Az emberek megőrizték szokásaik egy részét: farsangolást, szüreti felvonulást, lakodalmi hagyományokat. Egyre inkább elmaradnak azonban a tollfosztók, kukoricafosztások.

A Szemenye név eredete, előfordulása

Többféle szóból is származtatható a név. A szem főnévből származó Szemény személynév képzett alakjaként említik. A szláv „zemla” föld szóból is képezhették. Jelentése lehet szántás is. Először nevét 1222-ben említették. Megpróbálom felsorolni – nem teljességgel – hányféleképpen írták már:

- 1353. villicus de Scebenye (Zalai Oklevéltár I. 538.)
- 1367. Vadum seu transitus civitatis Zemenye (Körmendi Lt.)
- 1389. civitas Zemenye (Zsigmondkori Oklevéltár 1389.)
- 1394. Vadum in possessione Zemenye in fluv Mura (Zalai Oklevéltár II. 264.)
- 1405. Zemenye (DL. 9315)
- 1408. Scemenye (DL. 9407)
- 1469. Oppidum Zemenye ((DL. 16853)
- 1550. Zemenije (Nikolaus plébános írja)
- 1586. Zemenye oppidum (Áll. Levéltár Szombathely, Kárpt. Jegyzők. XI.)
- 1594. Szeömeönye (OL. Batth. lt.)
- 1663. Szemenie (Alsólendvai uradalom, török adók összeírása)
- 1673. Szemenye (Termékösszeírás)
- 1774. Szemenye (Zágrábi Érseki Lt. Protokolla Broj. 80/XI.)
- 1785. Felső-Szemenye(Szombathelyi Püspöki Lt. Fassió)
- 1848. Szemenye (Zala m. Évk. 217.)
- 1696. Alsó-Szemenye (Dic. Zala IV. 753.)
- 1729. Kiss-Szemenye (OL. Eszterházy hg. lt. D. 108.)
- 1828. Alsó Szemenye (Nagy I. 384.)

A két falut 1690-től említik külön az írások, ugyanis ebben az évben szakította Szemenyét ketté a Mura, a faluból 27 házat vitt el, hét-hét maradt.

Csernec név eredete, előfordulása

A szláv Crznz = fekete szó „c” képzős változatának tartják. A helybeliek szerint falujuk neve fekete földet jelent.

1361. Villa Chernuch (Zalai Oklevéltár I. DL. 5077.)

1362. Chernuch (DL. 5081)

1389. Chernech (Zsigmondkori Okl. I. 940.)

1389. Chernuch (Zsigmondkori Okl. I. 1121.)

1405. Poss Chernech (DL. 9067.)

1478. Kys Tsternecz (DL. 18143.)

1550. Kys Cherne Lakosa (Dic. Zala II. 493.)

1566. Chernecz (Dic. Zala I. 561.)

1663. Kis Cseörneőcz (Alsólendvai uradalom, török adók összeírása)

1675. Kics-Czernecz (Pusztai földek összeírása)

1690. Kys Chernecz (Jövedelemösszeírás-egykorú másolat)

1805. Kiss Csernetz (ZÁL Nem nemes népesség összeírása katonai célra)

1828. Csörnöz (Nagy I. 343)

1904. Kiss Csernecz (M. Gazd. Tört. Szemle)

Szentbenedek (Pondelek) amelynek Szent Benedek egyházát 1353-ban, mint plébánia templomot említik Szemenye és Rátka határában. 1495-ben csak prédiom, és a plébániai összeírásokban később nem szerepel. **Istváánd** község egy 1347. évi oklevélben fordul elő. 1550-ben Balázs volt a plébános. 1570 körül a törökök elpusztították a helységet. **Aligvár** major vagy pusztai ma is meglevő település. A falutól ÉK-re a Hahót nemzetség egy korai vára állt. A helyet teljesen elszántották. **Latiborc** is valaha lakott volt. A révénél is állt egy falu. Már 1381-ben említene egy kúriát itt, melyen ekkor megfelezték az osztozkodók.

Népességi adatok állnak rendelkezésünkre püspöki levéltári adatok, katonai célú összeírások, korabeli helységnévtár alapján. A különböző források egyes esetekben eltérést mutatnak, de a szemléltetésre így is alkalmasak.

Szemenye:

	<u>lélek</u>	<u>Ház</u>
1389.	345	
1524.	360	
1553.		120
1574.		36
1696.		14

Felsőszemenye:

	<u>lélek</u>	<u>ház</u>
1750.		115
1770.	125	
1785.	258	
1793.	227	
1802.	212	
1870.	404	45
1880.	410	
1914.	555	
1925.	566	102
1929.	583	
1949.	1530	297

Alsószemenye:

	<u>lélek</u>	<u>ház</u>
1778.	162	
1785.	145	26
1805.	144	22
1828.	148	20, 21
1848.	141	21
1857.	216	
1869.	295	30, 29
1880.	311, 219	35
1890.	328	38
1900.	346	40
1910.	373	57
1914.	373	
1920.	385	54
1930.	391	52

Csernec:

	<u>lélek</u>	<u>ház</u>
1623.		12
1770.	125	
1778.	135	
1785.	112, 118	21
1793.	105	
1802.	118	
1805.	111	19
1828.	112, 119	17, 20
1848.	109, 119	17
1869.	247	29
1880.	240, 265	34
1890.	306	47
1900.	365	36
1910.	419	55
1920.	416	63
1930.	489	75

Muraszemenye története őskortól a római korig

A falu történetét az 1700-as évek végéig szeretném bemutatni. Az őszszevonások miatt két külön település sorsáról kell írni. Több adat áll rendelkezésre Szemenyéről. A Csernecre vonatkozót a szeményeivel egy időben, párhuzamosan fogom közölni.

A mai Zala megye hatalmas bükköseivel, gesztenyéseivel már az ősembernek is menedéket nyújtott.¹ Közel száz lelőhelyével elég sűrűn lakottságra utal. A leletek forrásértékét csökkenti, hogy zömében szórvány leletekről van szó. A felszíni kőeszközök nem mindig pontos korjelzők.²

Szemenyéről a legkorábbi leletek a római korból kerültek elő. 1878-ban Gózon Imre tanító a Muraközben és annak környékén végzett kutatásokat. Kiscsernec északi része melletti erdőben 14–19 kisebb-nagyobb halmot talált, amik római kori sírok lehettek. Kettőt tárt föl, a többinek a helye feledésbe merült. „...ezek egyikében: az elmállott urna cserepek egyikének koronás, szakállas emberfőt ábrázoló fülén, továbbá: egy római cserép tányér, és ezen olaj-cserép mécses fenekén „Cresce” latin betűket jegyeztem. A hamvedrekben égetett emberi csontok voltak.”³ Került elő római téglá is. Méretei: hossza egyik oldalán 30 cm, a másikon 40 cm, szélessége 15 cm, vastagsága 8 cm.⁴

Csernec mellett a várkastély alapfalait még Gózon Imre is látta, római építménynek vélte az itt másodlagosan felhasznált római kori téglák miatt. Ezek az adatok korai településre utalnak. Annál is inkább lehetséges ez, mert bizonyítottan Szemenyénél vezetett egy római kori út is. „Az út: Savaria – Aquincum első állomása Maestriana volt, melyet Domaszewszki Zalaszentgrótra helyez, utána talán az út Szemenye irányába húzódik, hol P. Gerecze alapfalakat talált.”⁵ A Borostyánkő út Zalalövő határában kelt át a Zalán. Pannóniának Itáliához legközelebb eső része ez a terület, tehát nem meglepő a római kori leletek gazdagsága.⁶

A mai kavicsbánya területéről is kerültek elő padlófűtésre utaló cserépdarabok, lapok, kő vízvezetékrendszer részei.

A honfoglalástól a 13. századig

Pannónia a római birodalom bukása után a hunok birtokába jutott. Ezután különböző germán népek lettek a terület urai. A honfoglalás előtt a lakosság szlávokból állt, a kisebbség avar, keleti frank és bolgár volt.⁷ László Gyula szerint a honfoglalás három ütemben történt: először a hunok, másodszor az avarok, harmadjára Árpád népének megjelenésével.⁸ A magyar lakos-

ság sok szláv szót őrzött meg. Pl. pokol, apát, szerda, csütörtök, péntek, kehely, oltár, szent.⁹ Csernec, Szemenye szavaink is szláv eredetűek.

A törzsek szálláshelyeit széles, lakatlan földsávok vették körül. Ez volt a határvédelem fontos eleme. A honfoglalás korában a mi vidékünk is az őrségi területek előtt álló gyeplő része volt. Ezt bizonyítja, hogy a határok menti, műveletlen területeken hatalmas birtokok alakultak ki.

Nagy területeket vett birtokba a Hahót nemzetség, továbbá a Bánfiak, Nádasdyak, Szécsiek, stájer és magyar oligarchiák egymást váltó nemzedékei.¹⁰ A Hahót vagy ahogy később nevezik, Buzád nemzetség – környékünk birtokosai – jelentős szerepet játszott hazánk történelmében. Számos nádort, bánt, érseket adott az országnak. Ősök a Haholt nevű német lovag volt, aki kíséretével 1163-ban III. István hívására jött az országba. Kiemelkedő katonai érdemeiért hatalmas birtokokat kapott. Jelentős a Zala vármegyei birtoka.¹¹

A királyi vármegyerendszer kezdetei a 11. századra vezethetők vissza, e korban szinte a királyi hatalom meghosszabbított karjait jelentették a vármegyék.¹² A mai megye területén kis várak épültek. A Hahót birtokon fekvő valamennyi kis vár a birtokközpontok védelmét szolgálta, a kialakulóban lévő földesúri osztályhoz kapcsolható. Építési idejük a 11–13. századra tehető. Ilyen várak a Hahót – Fakos vitéz vára, Hahót – Sárkánysziget, Liszó-várdomb. **Aligvár** vára is ebből az időből származik. Mocsár és víz védelmében épült, kör alakú, árokkal és sáncsal körülvett vár volt.¹³ Ennek a várnak a helyére Gózon Imre is felfigyelt. 13. századi kerámiadarabokat talált még.

A hadügy hűbéri és lovagi jellegű volt. A 10–13. században az uralkodó osztály tagjainak birtoka nagyrészt feltételhez kötött adománybirtok, melynek fejében meghatározott módon és meghatározott ideig fegyveres szolgálatot kellett teljesíteniük.¹⁴

1242 a pusztítás éve volt. A tatárok hadjáratának fő célja Magyarország, a kereszténység elpusztítása, Béla király kéze kerítése volt. IV. Bélát a tatárok minden európai uralkodónál jobban gyűlölték, mert védelmébe fogadta a menekülő kunokat, földjüket a magyar korona országai közé sorolta.¹⁵ Csaknem az egész magyar hadsereg elpusztult, maga a király is menekülésre kényszerült. A szemenyei templomban régebben volt egy emléktábla melyre rá volt írva, hogy IV. Béla a faluban pihent meg, amikor a tatárok elől menekült. A belső restaurálás után a tábla nem került vissza a helyére, nem tudni hiteles-e a történet. 1242 márciusában Batu kán Esztergom alatt kiadta a parancsot a visszavonulásra. Az ország kiürítése ahhoz hasonló tervszerűséggel és kíméletlen pusztítások jegyében zajlott, mint a meghódítás. A seregek letarolták, felélték az útkukba eső vidéket, foglyok tömegeit hajtván maguk előtt.¹⁶ IV. Béla a tatárjárás után romjaiból állt neki újjászervezni az államot. Mivel a

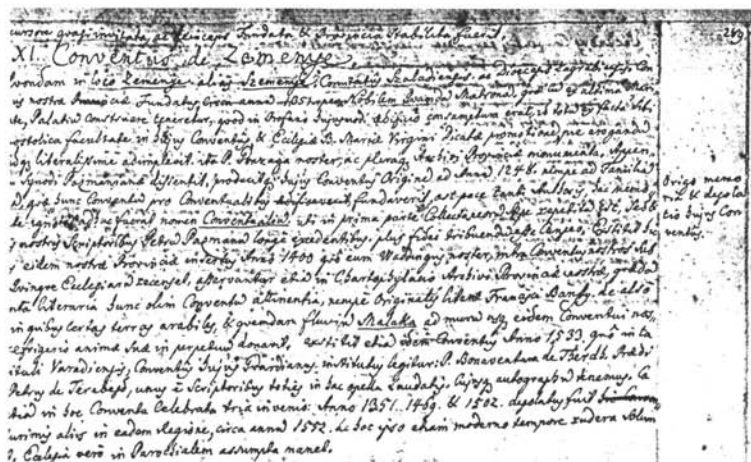
tatárok a kővárakkal nem bírtak, kivonulásuk után számos erős vár épült védelmi célra. A tatárjárás után a társadalom széles rétegeinek vallásos buzgalma tovább nőtt. A nép tömegei Istennél kerestek vigasztalást a rájuk szakadt nagy csapás és nyomorúság idején. A templomok megteltek könyörgőkkel és vigasztalást keresőkkel. A szerzetesrendek próbálták ezt a vigaszt megadni.¹⁷

Falunk történetében a ferences rendiek megjelenése okozott változást. A *ferencesek* rendjét Assisi Szent Ferenc alapította. A világban jártak-keltek, elsősorban a szegényekkel keresték a kapcsolatot, hirdették az evangéliumot. Ők az igazi kolduló barátok. Részt vettek a lelkipásztori munkában is, ez megkövetelte a rendtagok magasabb képzését. Bekapcsolódtak a középkori tudományos életbe is.¹⁸

Akármelyik korához nyúlunk is a magyar történelemnek, mindenütt találkozunk a rend testvéreivel. Az Ómagyar Mária-siralomtól, amely ferences barát verse, Kapisztrán Jánosig, Tomori Pálig.¹⁹ A rend terjedése nálunk gyors ütemben haladt. Kezdetben a királyok és a főurak hívták és védték őket. Később a püspökök is felismerték jó szolgálataikat. A Rád nembeli Benedek veszprémi püspök a legjelentősebb pártfogók közé tartozott. Egyházmegyéje zalai részében *Szemenyén* épült az első ferences kolostor.²⁰

A szemeyi ferences kolostor

Az alapítással kapcsolatban néhány levéltári dokumentum helytelenül 1351-et említ. Egy nemes úrhölgyre van utalás, aki férjének utolsó kívánsága szerint egy palotát kellett, hogy építsen Szemenyén. A Pázmány-féle zsinat függeléke ennek ellentmond, mert az eredetet 1248-ra helyezi. A Szombathelyi Ferences Rendház Levéltárában őrzik Kósa Jenő kéziratát. Ő a dokumentumokat átvizsgálva, a rendház számszerűen is sok adatára építve az 1248. évi alapításnak ad hitelt, mely szerint a Lendvai Bánffy család egyik jeles tagja, Miklós varasdi főispán építtetett itt egyházat a Boldogságos Szűz tiszteletére, a ferencesek számára pedig kolostort. Egy időben családi monostortemplomként működött. 1355-ben Miklós bán átépítteti, megnagyobbítja. Fennállása alatt a ferencesek jelentős kolostorai közé tartozik: 1351-ben, 1469-ben, 1502-ben itt tartják az országos marianusok közgyűlését.²¹ Az építőanyag elsősorban az adott területen rendelkezésre álló anyagoktól, másodsorban a társadalom technikai szintjétől függ. A kőben gazdag vidéken már a legkorábbi időktől építettek falakat szilárd anyagokból, ha kötőanyagot nem is használtak.²² A kolostorokat általában téglából építet-

Zemenye Konvent:

Egykor létező kolostor Zemenye, másrészt Szemenye helységben, amely Zala megyében és a Zágrábi egyházmegyében van. A mi provinciáinknak ezt a rendházát 1351 körül alapította egy bizonyos nemes Urhölgy, aki férjének utolsó kívánsága szerint egy palotát kellett, hogy építsen. Ezt a profán jellegű épületet elkészítve az Apostoli Rendszék felhatalmazásával úgy döntött, hogy Konventi rangra emeli, és a Szűz Mária tiszteletére épített templomnak adományozza. Így mondja a mi Gonzaga nevű atyánk, és a Provincia Levéltárának több dokumentuma.

A Pázmány-féle zsinat függeléke ennek ellentmond, mert a kolostor eredetét 1248-ra viszi vissza. A Bánffy családnak tulajdonította, a Konventualisok részére való adományozást. A szerző részére megnyugtató adat, hogy ebben az időben még nem ismert a „konventualis” fogalom, a Kollektanla első részében többször ismételttem. Tárgyalva van. A mi házi adataink számszerűen meghaladják Pázmány Péter adatait, úgy vélem, ezeknek inkább hitelt kell adni. Ezt a rendházat a mi Provinciánkba az 1400-as évekbe már besorolták. Waddingunk ugyanis a pécsi Kustódia rendházai közé sorolja, megtalálhatók a mi provinciánk Levéltárának Kartotékai között bizonyos írott emlékek, melyek egykor a kolostorhoz tartoztak, és pedig Alsólendvai Bánffy Ferenc eredeti okmányai, amelyekben bizonyos szántóföldeket és a Maláka folyót, amely a rendház falait érintette – lelke üdvéért – örök jogon a rendháznak adományozta.

Fennállt ez a rendház 1533-ban. A Váradi Káptalan Fabulájában e rendházunk qardiánja lett Therdi Bonaventura, a hitszónok P. Terebedzy Péter, egyike azoknak, akiket ebben a műben az írók között dicsértem. Az ő saját kéziratát őrizzük.

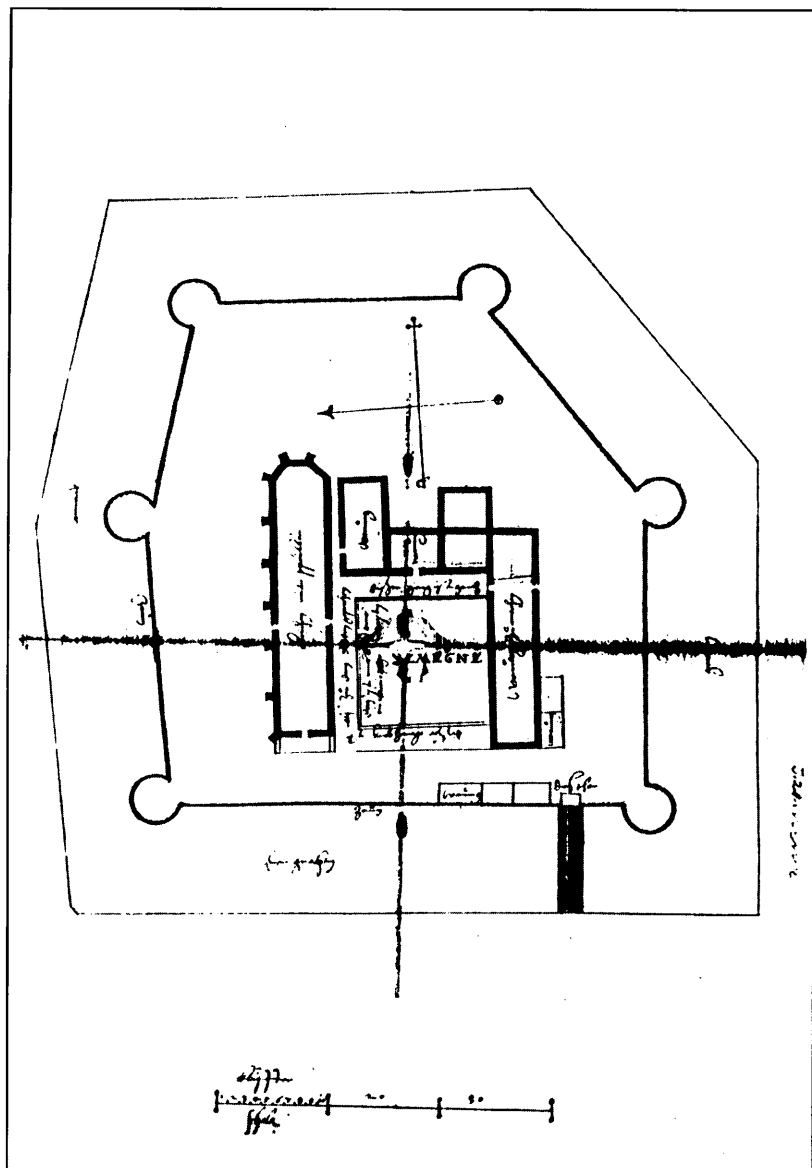
Úgy találtam, hogy ebben a rendházban három káptalant tartottak. 1351-ben, 1469-ben és 1502-ben. A rendházat 1552. év körül pusztították el a térségben, mint több más dolgaikat is. Manapság a romjai láthatók. A templom azonban megvan, a plébánia vette át. / Terebedzy Péter a Pécsi Kustódia vezetője 1539-ben /

5. kép: Kósa Jenő kolostorról írott latin nyelvű kézírata és annak fordítása

ték, míg a díszítő részletek kőből készültek. A szemenei kolostor ettől eltér, az építésnél idomtéglát alkalmaztak. Ilyen idomtéglaék máig kerülnek elő a kavicsbányából. Akad köztük hatszögletű, vörös, 7–8 kg-os, körcikk alakú, négylevelű lóherére hasonlító. A kolostor helyét a Maláka patak és rét környékére helyezhetjük. Ez a terület jól fel van tüntetve egy 1864-ben készült térképen.

Szerencsére a szemenei és a hozzá hasonló keszthelyi kolostor alaprajza jól kivehető az 1569 táján készült várrajzokról.²³ Rendkívül fontos lett volna tudni, milyen volt a 13. században épült szemenei kolostor, ennek megismerésére azonban már nincs lehetőség. Az alaprajz, ami ránk maradt a szemenei kolostorról, már az 1355 utáni átépített formát mutatja. Ebből megállapítható, hogy a kolostor az azonosságok mellett eltéréseket is mutat a többi kolostortól. Nyilvánvaló, hogy az átépítés ellenére az egész szerkezet tükrözi a korai alaprajzot is. Lényegi eltérés, hogy a kolostorépület az összes többivel ellentétben a templomtól délre helyezkedik el. Maga a templom északi oldalán és a szentélynél támpilléres. Három bejárata van, egy nyugati, egy északi és egy déli, a kolostor felé eső oldalon. A két oldalbejárat egymással szemben a hajóban van. Érdekes módon az alaprajz nem jelöl átjárást a szentély és a kolostor között, és nincs feltüntetve torony sem. A kerengőt keletről és délről zárja épületszárny, nyugatról csak egy folyosó csik. A keleti szárnyból két rész egy traktusszélességgel kilép kelet felé, amit másutt nem tapasztalunk. Nyilvánvaló, hogy ez az alaprajz nagyon sematikus. Bár ezt is Turconak tulajdonítják, egyértelmű, hogy az ún. Turco alaprajzot két kéz rajzolta. Az egyik csoport az, amelyikben több a szabadkézi rajz, árnyalások, sátirozások vannak benne. A kisebbik, amelyikbe a Szemenei ábrázoló alaprajz is tartozik vonalzóval készült, sátirozás nélkül, és az előzőkkel ellentétben, az egyes helyiségekben magyarázó feliratok vannak elhelyezve. A rajzoló a templomnál nem jelöli a szentélybeugrást, holott ez nyilvánvalóan nem gótikus csarnoktemplom, amely Magyarországon rendkívül ritka.²⁴

Karácsonyi János történeti leírását a szemenei kolostorról érdemes külön is leírni.²⁵ „Szala megyében a Mura folyó mellett fekszik Alsó- és Felsőszemene község, hajdan a Lendvai Bánffy család birtoka. E család jeles tagja, Mihály varasdi főispán épített itt egyházat a Boldogságos Szűz tiszteletére, a fereczes rendűek számára pedig kolostort s az 1248.-i közgyűlésen nagyon kérte a szerzet igazgatóit, hogy állandóan lakjanak ott a ferenczrendű testvérek. Meg is mondta, hogy mennyi alamizsnát akar a testvéreknek évenként adni. Háromszor évenként, nevezetesen Szent-Mihály, Karácsony és Nagypéntek ünnepén ad 120, tehát összesen 360 cseber bort, hetenként két köböl búzát, ruházatra évenként 4 márka ezüstöt. Fűszerekre és a beteg testvérek drágább ételeire ad évenként 4 márkát, az egyházi ruhák

6. kép: Szemenye várának alaprajza, 1569.

megújítására évenként 1 márkát és zsírra évenként 1 márkát. Ezeket a juhti közgyűlésen elfogadta. A kolostort a pécsi őrséghez csatolták, mint azt az 1316-iki jegyzék mutatja. Mint látjuk, 1248-ban még nem kaptak ingatlant a ferencz rendűek, hanem csupán élelmezésükhöz és ruházatukhoz szükséges dolgokat. De az alapítónak másodunokaöccse, Miklós bán, akitől a Bánffy név ered, már keveselte az évi alamizsnát és megnagyobbította a kolostort. (talán az egyházat is) 1355-ben jó csomó állandó jövedelmi forrást ajándékozott nekik. Adott egy szőlőt a szemenei hegyen, egy rétet a kolostortól délre egész a Maláka patakig, odaadta a Maláka patak halászati jogát egész a Muráig. Adott még egy darab belső telket a kolostor körül úgy, hogy oda minden urasági tehertől ment jobbágyságok költözhettek, s a kolostornak évenként annyit kellett fizetniük, amennyit a többi szemeneiek a földesúrnak, s végül a kolostor közelében levő malmot is nekik adta. Ily hatalmas pártfogói lévén a szemenei kolostornak, nem csoda, ha több ízben, nevezetesen 1351-ben, 1469-ben és 1502-ben itt tartották a mariánusok közgyűlését. Az 1502. április 24-én tartott közgyűlés különösen emlékezetes volt, mert a generálistól kiküldött két olasz biztos, Ceva Bernardin és Horia Miklós is részt vett rajt. Mennyire szerették és becsülték a vidéken a szemenei barátokat, mutatja a veszprémi káptalannak pere a rigyác-vidéki tizedekért. 1503. február 23-án, az apostoli követ törvényszéke különösen a szemenei guardiánnak parancsolja meg, hogy bírja rá a rigyác-vidéki lakosokat a tized fizetésre. 1505. december 7-én pedig ugyancsak a veszprémi káptalan meg akarja idéztetni a szemenei guardiánt, Ambrus atyát, továbbá a szemenei, szentmargiti és szentadorjáni plébánosokat, mert a tized nem fizetése miatt kihirdetett egyházi tilalmat nem tartották meg, és így e bírói intézkedésnek semmi hatása nem volt. Két év múlva azonban Miklós szemenei guardián és Kebelyei István szemenei ferencz rendű atya elmentek a lakosok érdekében egészen Budára és ott kibékítették őket a veszprémi káptalannal. A nagy összeütközés bizonyára onnan eredt, hogy Szemene és környéke eredetileg a zágrábi püspökséghez tartozott és így oda fizetett csak valami csere után jutott a veszprémi káptalan e tizedekhez.

Az idők jele, hogy a 16. század elején az 1355-ben adott ingatlanok egy része, bizonyára az uradalmi tisztartók erőszakoskodásai miatt már megint a Bánffy család kezén volt. Csak 1508-ban Bánffy János, a későbbi nádor és testvére Ferencz és Jakab adták vissza azokat.

1521-ben a keresztyén felebaráti szeretet által a szemenei egyház szép képhez jutott. Szemenei Miklós pécsi őrnek mostoha testvérét Gerencsér Ambrus alsólendvai lakost, Márkus Mihály és Miklós ugyancsak alsólendvai lakosok meggyilkolták. Testvérei és barátai mind bosszút akartak ezért állni, de Szemenei Miklós annyira beszélt nekik Jézus Krisztus szenvedéseiről és

példájáról, hogy megengedtek nekik oly kikötéssel, hogy fizessenek 40 forintot. Miklós ör azonban e pénzt nem vette fel, hanem arra rendelte, hogy abból csináljanak szép nagy képet és azt tegyék a szemenei ferenczrendűek egyházának nagyoltára fölé.

1531-ben a szemenei guardián elmehetett a fejevári gyűlésre, mert az ura Bánffy János nagy híve volt János királynak és el is ment. Az 1533-iki közgyűlés Terdi Bonaventurát rendelte ide guardiánnak, Zrínyi Pétert pedig hitszónoknak.

Terdi Bonaventura két hét alatt megérkezett Szemenyére és átvette hivatalát. Május 11-én volt a közgyűlés és ő május 25-én már Szemenyén vett meg egy rétet 3 forintért a kolostor részére Márton Gáltól. A vételről szóló szerződést Bekescényi Bálint szemenei iskolamester írta meg elég gyarló latinsággal és tanúként ott volt Tamás testvér a sekrestyés is.

Érdekes a két Bánffy özvegyének bánásmódja az 1535–37. években a szemenei kolostorral szemben. Még Bánffy Antal életében az egyik polgár a szemenei kolostorra hagyta 20 forint értékű szőlőjét. 1535-ben azonban ennek özvegye Dersfy Potentiana vissza akarta azt venni és vissza is vette, de azután mégis visszabocsátotta oly kikötéssel, hogy ha el akarják a ferenczrendűek adni, akkor kötelesek a férje unokaöccsét, Bánffy Lászlót, vagy annak örököseit megkérdezni s azoknak joguk van 20 forintért a szőlőt magukhoz váltani. Ellenben Bánffy Jánosnak, a nádornak özvegye, Ormódsdi Székely Margit 1537-ben július 7-én Nemti (most Lenti) kastélyában írt levelében arra kérte a szemenei ferenczrendűeket, hogy mondják el minden pénteken a Krisztus szenvedéséről szóló misét, a Boldogságos-Szűz fájdalomához, a magyarországi Szent-Benedekhez és Andráshoz, a 14 segítő szenthez intézett könyörgésekkel együtt, továbbá minden szombaton mondják el a Nagy-Boldogasszonyról szóló misét Szent-Antalhoz, Szent-Miklóshoz, Szent-Fábiánhoz és Sebestyénhez intézett és a bűnök megbocsátásáért esdő imádságokkal együtt. ő viszont átengedik nekik a páka – (most Bánok) szentgyörgyi udvarházhoz tartozó bortizedet, kikötve ő is fiának Istvánnak hozzájárulását is. Az egyik tehát mindent visszavenne, a másik őket minden gondtól megmentené és még nagyobb ájtatosságra ösztönözné.

A Szemenyéhez közel eső Vöröcsök-ön is kapott egy darab szőlőt e kolostor. Török Márton nevű polgár hagyta ezt neki halálos ágyán még 1536 előtt. Azonban a leánya, Dorottya, Molnár Péterné egy darabig nem adta át, míg végre 1536. július 17-én Varasdon mégis csak kiállította a levelet, hogy a szőlőt átadja.

1539-ben Terebezdi Péter pécsi ör Szemenyére érkezvén a szemenei plébános, Hellies Márton arra kérte, hogy cseréljék ki a kolostor régi szőlőjét azzal a szőlővel, amelyet ő saját személyére megvett még pedig

azért, mert a plébánia és egyik oltár jövedelem szőlője mellett feküdt. Ha tehát a kolostor szőlőjét megkapja, egymás mellett esnek az ő összesen szőlőjük.

Az őr ebbe beleegyezett, sőt előzőleg már a provinciális hozzájárulását is megnyerte ehhez s azért kiállította márcz. 2-án a cserélevelet. Jelen voltak a cserével átadásánál Atyinai János szemenei guardián (1533–35 garbonaki guardián) Teleki Antal hitszónok, Horvát István Garbonaki István misés papok és Tamás testvér a sekrestyés.

Az utolsó megható hírt a szemenei ferenczrendűek egyházáról Lendvai Bánffy Lászlóné, Keglevich Anna végrendeletéből kapjuk. Ajánlja ebben lelkét „a Mindenható Istennek és a kegyes Szűznek, Máriának, az Isten Anyjának, testét pedig rendeli a Szemenye városában lakó ferenczrendű testvérek klastromában eltemetendőnek s azért Szemenye városában épített klastromnak hagyja két öltözkét avégből, hogy azokból miseruhákat készítsenek: az egyik vont arannyal volt szöve, a másik szederjes atlással borított hermelin subája volt.

Nem tudta szegény haldokló, hogy 1–2 évtized múlva utódai elhagyják a kath. vallást és elűzik Szent-Ferencz fiait Szemenyéről. A kolostort lerombolták, egyháza állítólag most plébánia templom; ámde védőszentje Szent-Bertalan apostol.”

Szerették a környéken a szerzeteseket, mert sokan juttattak nekik különféle adományokat. 1533-ban Terdi Bonaventúra guardián rétet vett a kolostornak.

1521-ben Szemenyei Miklós szép képet adott a ferencesek egyházának nagy oltára fölé testvérének halála emlékére. Több területet is juttattak a kolostornak. 1535-ben Bánffy Antal, 1536-ban Török Márton, 1537-ben Ormósi Székely Margit, Bánffy János özvegye, 1537-ben Terebezdy Péter.²⁶

Az utolsó megható hírt a szemenei ferenczrendűek egyházáról Lendvai Bánffy Lászlóné, Keglevich Anna végrendeletéből kapjuk 1542-ben.

Testét a szemenei kolostorban kívánja eltemettetni, ezért a város klastromát ajándékokkal látja el.²⁷

Szemenye kolostora mezővárosban épült, a település szépen fejlődött, itt volt a Murán egy nagyon fontos átkelőhely a Muraközben.²⁸

1322-ben Szent Márton tiszteletére emelt plébániatemploma szerepel. 1367-ben „civitas”-ként, 1469-ben „oppidum”-ként szerepel. A plébánosok közül ismert 1463-ból Márk, 1503-ból Fülöp, 1539-ből Márton, aki mellett káplán működött, 1550-ből Miklós, 1554-ből Pál.²⁹

Szemenye jelentős hely volt. A nagy fellendülés, amely a 14–15. században a helyi piacközpontok sorát hozta létre, Zalát sem hagyta érintetlenül. A folyamat a 16. század második felében az Alsóledvai Bánfi család 100-nál

több települést felölelő uradalmában kezdődött. Először 1367-ben Szemenyét, 1378-ban Lendvát, 1381-ben Kebelét és Lentit írják civitasnak, mezővárosnak.³⁰

Szemenye vására hétfői napon volt, de a 14. század eleji zavarokban feledésbe merült. Károly Róbert, 1325-ben Hahót fia, István fia, Miklósnak, zalai ispánnak visszaállítja e birtokán a vásárjogot. Terének Gyűlvész volt a neve.³¹

Zsigmond kori iratok gyakran említik Szemenye és Csernec nevét különböző birtokviszályokkal kapcsolatban. A latin fordításban Kónya László plébános volt a segítségemre. 1389-ből olvasható, hogy a *váro*st úgy osztották föl, hogy a Mura folyó gázlójának keleti oldalán telket kapjon Vida fia, János. Szemben a nyugati részen teljes telket kapjanak Tamasko fiai, Péter és Pál, Kelemen és Demeter. Ezen a lapon Szemenye lakói közül soknak a neve említve van. Írva van, hogy „ugyanebben a Zemenyében a birtokot úgy osztották fel, hogy a déli részben az előbb említett János bán úrnak a lebontott épületeket helyre kell állítania.”

Szemenye a 14. században mezőváros, kolostora, vására van. Szomszédságában említik *Csernec* községet is. A falu Gyüre nemé volt, mely Lendva környékén lakott, s a személynevekből következtetve délszláv eredetű nemzetség volt. A Gyüre nem és Lendva urai közt ellenségeskedés támadt, ezért a király közvetítésével került át a birtok a Hahótok kezébe. Mint Lendvai Miklós bán anyjától örökölt jószágként találkozunk a falu nevével.³² 1405-ben János pannonthalmi apát 2500 forintért zálogba veszi a Zala megyei Chernelcet, Csernecet.³³

1466-ban vizimalomról, körülötte egy hold földről szólnak az iratok. A földet a molnármester használta. 1524-ben Csernecen, a Bánfi-uradalomban volt egy három kerékre járó malom, amelyhez szintén egy hold föld tartozott, és azt is a molnár bírta.³⁴ 1557-ben Bánffy István itteni kastélyát jegyzik.³⁵ 1561-ben a nagyságos Révai János gróf úr alsólendvai Bánffy István úr és Gutti Országh Magdolna lányát, Annát vette feleségül, az ünnepséget a cserneci kastélyban tartották.³⁶

A török hódítás kora

A török hódítás volt az, amely megakasztotta és teljesen visszavetette a falu szépen induló fejlődését. A 15. században Zsigmond uralkodása idején előtérbe került a török támadások veszélye. Míg az urak saját vagyonukat mentették, Hunyadi János többször hadba indult a szultán serege ellen.

1514 nyarán azonban a felháborodott tömeg Dózsa György vezetésével nemcsak a török ellen akart hadba szállni, hanem saját földesurait kizsákmá-

nyolásán is változtatni akart. A parasztháború megbukott, de a nemesek kihasználva a királyi hatalom gyengeségét még mindig nem az ország sorsával foglalkoztak. Pedig itt lett volna ideje, mert II. Szulejmán Bécs elfoglalására készült, Magyarország azonban a török terjeszkedés útjában állt. 1526-ban a mohácsi vész, majd 1541-ben Buda elestével elbukott a magyar államiság, az ország három részre szakadt. Ezekből az évekből is vannak adataink: 1524-ben említik, hogy Zemenye mellett volt egy falu a révnél is. „Villa o in vado Rew dicte” később Rewfalv néven is szerepel.³⁷

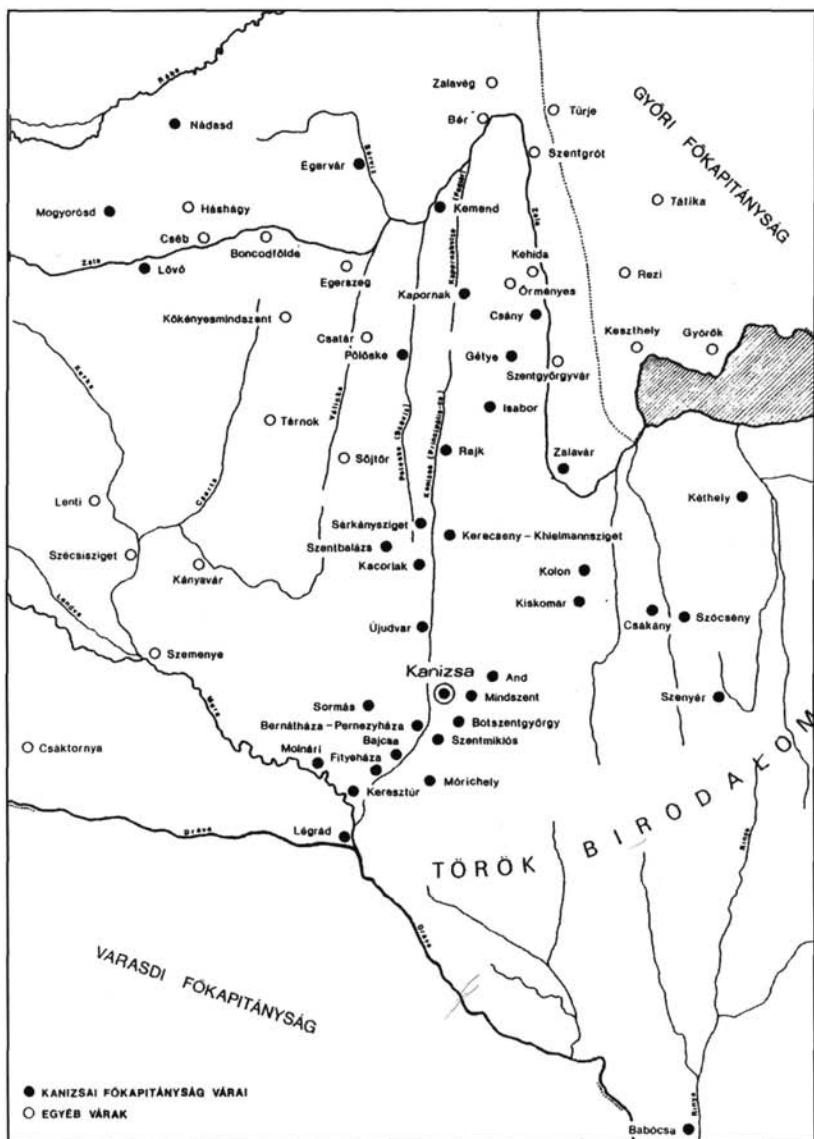
1541-ben Cherneczlakos nevű település Zemenye oppidum tartozéka. Zemenye oppidum és a hozzájuk tartozó települések: Rewfalv, Cherneczlakos, Cherneczek, Nyrlak, Pokazeg, Lazthonya, Mereshe (Csánki: Merota, Marocz) Erdelehath, Zenthlevvrincz, Bunya (Csánki: Nunya) Zentmyhal, Azzeag...³⁸

1542-ből származik Szemenyével kapcsolatban Keglevich Anna végrendelete. 1549-ben Szemenye és Kiscsernelakosa Bánffy István és a szemenei ferencesek birtokában volt.³⁹

Nemcsak az ország bukik el a 16. század első felében, hanem a katolikus egyház is megrendül, meggyorsul a reformáció terjedése. Idővel a nemesek egy része is áttér az új vallásra. Az egykori kegyurak az őseik által alapított kolostorokból elűzik a szerzeteseket. A birtokaikon álló jól megépített kőépületeknek a veszedelmes viszonyok között új funkciót adnak, várrá alakítják őket. A szemenei ferences kolostort 1556-ban a protestáns hitre tért leszármazók, az alsólendvai Bánfiak alakítják várrá. 1569-ben G. Turcho lerajzolta az akkor már gótikus formákat mutató, szabálytalan hatszögletű, palánkkal körülvett várat.⁴⁰

Egy-egy vár nagyobb területeket védett. Az elhúzott ostrommal más várak is megmenekülhettek. Ha valamelyik idő előtt elesik, az a többi vár sorsát is veszélyezteti. A magyar végvári rendszer kisebb-nagyobb várai között a közös érdek teremtett szoros kapcsolatot. A védelmi vonal fenntartása háborúban és békében egyaránt nagy erőfeszítést igényelt.⁴¹

A végvári őrségben a huszárság mellett a gyalogságok szolgáltak. A 16. században új neme fejlődött ki a gyalogságnak, a hajdúk, akik eredetileg marhahajcsárok, hajtőlegények voltak. Külön csapatok még a haramiák, kóbor szerbek, zsványok, akiket a horvát várakban rendszeresen szolgálatra fogtak. A Balatontól a Dráváig terjedő védelmi szakasz váraiban mindenütt magyar katona szolgált: Zalavár, Kapornak, Peleske, Szemenye váraiban is.⁴² (7. kép)

7. kép: A Kanizsai Főkapitányság 1566–1600, Vándor László 1994 nyomán
(Készítette: Frankovics Tibor)

1586-ban olvashatjuk Szemenye nevét. Magdalena Orzagh de Guth Bánffy István özvegye temeteti Veszprém alatt meghalt férjét in Claustre Zemenije.⁴³ 1586-ban Zychy Tamás és testvére, György nevével kapcsolatban írják a „kolostort, amit erősségnek építettek át.”⁴⁴

Szemenye váráról még a következőket ismerjük: 1576-ban a kanizsai főkapitányság alárendeltségében van, 25 lovas, 30 hajdú állomásozik itt a király zsoldján. Kapitánya Laky Gergely, Bánfi István megbízásából. Kanizsa eleste után a Kerkára támaszkodó új védelmi vonal előretolt állomása.⁴⁵

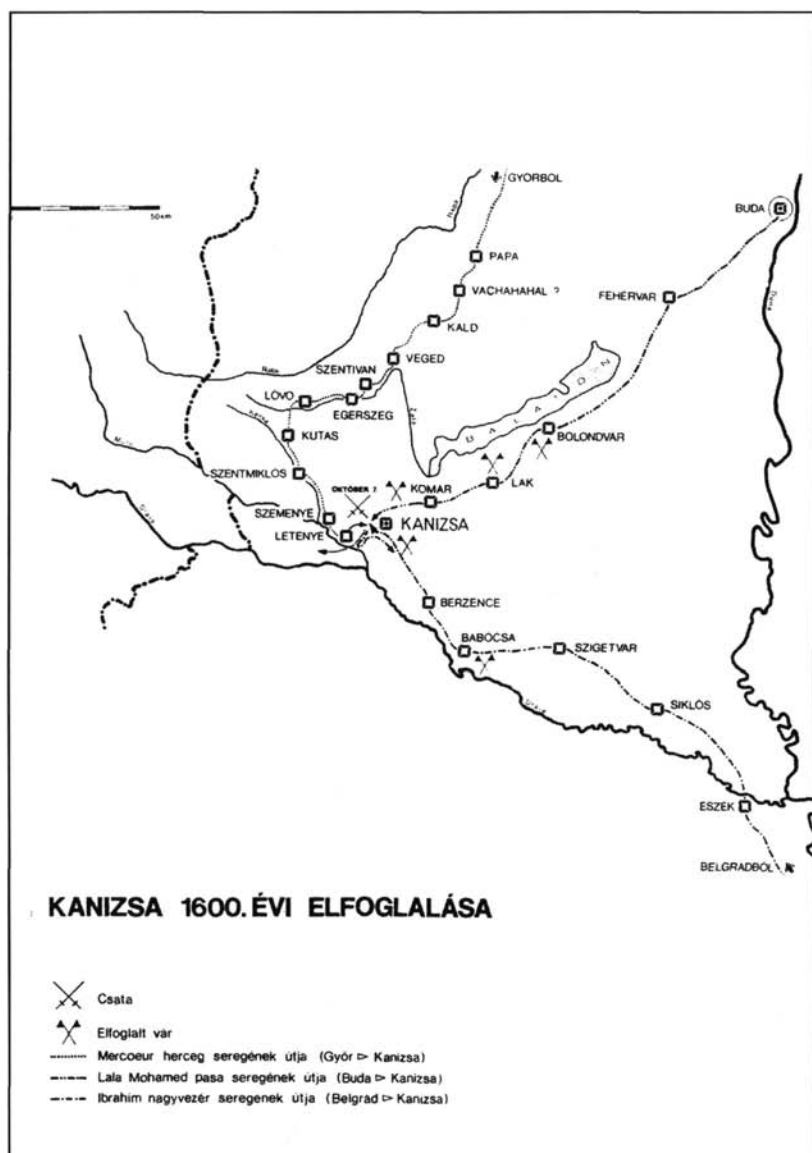
A török támadások következtében a várakat ellátó falvakból a lakosság próbált menekülni. Az őrség élelmezése, ellátása egyre bizonytalanabbá vált. A várak zöme korszerűsítést igényelt, oly módon kellett átalakítani, hogy minél kevésbé szolgáltatassanak célpontot az ellenség tűzfegyvereinek. A tornyokat lebontották, a falakat megerősítették, esetleg két falsík találkozásánál bástyát építettek. A munkálatok sürgőssége, a pénzhány, köhiány miatt leggyakrabban palánkfal készítésére került csak sor.⁴⁶

A magyar-horvát határvédelem szervezete nem korlátozódott csupán a végvárakra. Mögöttük, közöttük különböző eredetű és rendeltetésű, várakhoz közvetlenül nem kötött határvédelmi erők helyezkedtek el. Ezek segítették a török portyák elhárítását, a magyar vállalkozásokat, sőt alkalmanként a várak vitézeinek tevékenységét is támogatták. A végvárak és a mozgó kontingensek a török módszert fordították a visszájára: betörést betöréssel, dúlást dúlással igyekezett viszonzni. A jobbagység akkor fogott fegyvert, ha lakhelyét és annak közvetlen környezetét érte támadás. A fosztogató török portyák gyakran ütköztek akadályba.⁴⁷

1578-ban a törökök pusztították a Mura alsó folyásának vidékét. Veszélyes volt a szultán Barcsón állomásoztatott flotillája, amelynek féken tartására a Dráva parti erődök mellett a Mura mentiek, Légrad, Molnári és Szemenye is fontos hely volt.⁴⁸

A török rablások merésszé és gyakorivá váltak. A Kerka vidékén és Rédicsen pusztítanak 1587-ben. Ebben az évben számol be Zrínyi György dunántúli főkapitány B. Ferencnek, hogy a „török Szeömeönye és Canisa között rablott...”⁴⁹ Az 1600-as években a településünk nevét gyakran írják Kanizsa várával kapcsolatban. Kanizsa vára ugyan mellékirányban feküdt, de most, amikor a török had a Dráva mentén támadt, főszerephez jutott.

Mercoeur, a magyarországi hadak főparancsnoka, 1600. szeptember 16-án indult Győrből Kanizsa felmentésére. Ütközben csatlakoztak hozzá a különféle magyar és horvát csapatok, majd az egész had október 2-án Szemenyénél tábort vert. (8. kép) A katonák sánccal vették körül magukat, az a táborhely lehetett a ma Várhelynek nevezett terület Szemenye és

8. kép: Kanizsa 1600. évi elfoglalása, Vándor László 1994 nyomán
(Készítette: Frankovics Tibor)

Csernec határában. A sánc nyomai még ma is láthatók. Kerültek innen elő csontok, kardok.

Szemenyén újra haditanácsot ültek a parancsnokok, és eldöntötték, hogy a törökkel szemben nyílt csatára fognak vállalkozni Kanizsa váráért. A sereg ekkor 13.700 embert számlált.⁵⁰ A felmentő sereg nem érte el célját. Rudolf 1601. évi decretuma 29. cikkelyében úgy határoz, hogy Szemenyét, a Kanizsához közelebb fekvő erősséget, addig is, míg Kanizsát visszaszerezhetik, katonasággal és lőszerezellel lássák el.⁵¹

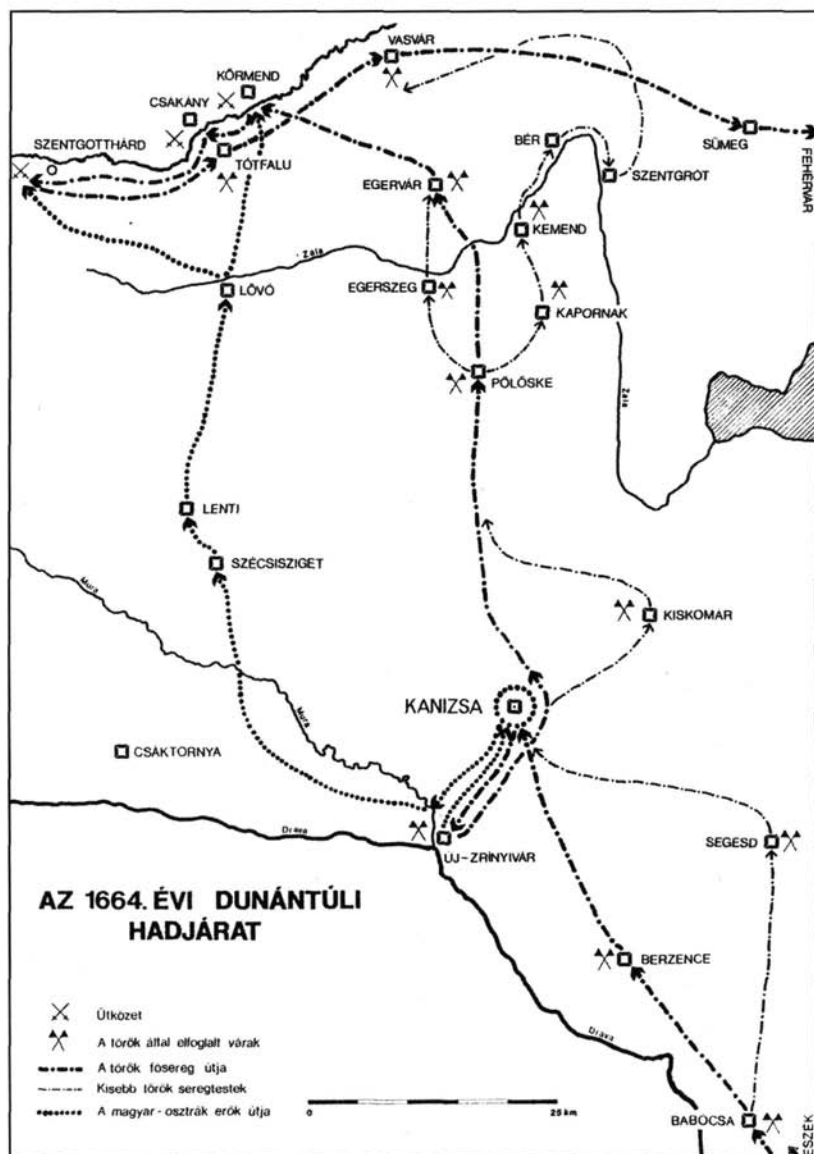
1604-ben a törökök az Alsó-Kerka-völgyi erőket ostromolták és a Muraközben fosztogattak. Több vár elesett, ekkor pusztult el Dobri erődítménye is. A törökök azt tervezték, hogy Zemenje várát fogják megtámadni. De mivel ebben szép számú gyalog helyőrség volt, mely a támadásoknak hevesen ellenállt, semmi eredményt el nem értek, kénytelenek voltak Kanizsára visszavonulni.⁵² Ebben az évben a természet erői is a szemenei védők segítségére sietnek. A Mura áradása elüzi az ostromlókat a vár alól. 1607-ben 150 főnyi őrség van a várban.

1608-ban erődítik, ezután, mint végvár nem szerepel, a várra alakított kolostort már nem említik. Helyét egy 1964-ben készített térkép még jelzi. Említenek Alsószemenye határában egy „Kapunhely” nevű részt, amelyen keresztül lehetett menni Szemenye várába.⁵³ Erről a környékről került elő 1963-ban egy K-Ny-i tájolású sír. A csontváz mellett 4 db vas pincekulcs feküdt. Kora 17–18. századra volt becsülhető. Sok állati és emberi csontot is találtak később. Vastag, 40 méter hosszú lánc, nagy farönkök kerültek elő.

1972-ben a kotrással végzett kavicsbányászás során téglából készült alapfalaknak ütközött a gép. A felszínhez közel, alacsonyabb vízállásnál ezeket a romokat ma is láthatjuk. Az idő vas foga, és a feledés is hozzájárult ahhoz, hogy sokan nem ismerik, hogy ezek a falak a várra alakított kolostor részei lehettek.

A nép jelentős tömegei kerültek török fennhatóság alá. Az itt élő lakosokat nem csak alkalmanként rabolták, hanem a sokakat veszélyeztetett török támadások adózásra is kényszerítették a peremterületek lakóit. Batthyány Ádám dunántúli főkapitánynak 1643-ban a nádorhoz írt leveléből azt olvashatjuk, hogy a török Szentkirálynál át akart kelni a Kerkán, de ez nem sikerült, ezért a környék falvait sarcolták végig, Csörnöcről, Csörnyefőldéről, Szemenyéről, katonáknak vették fejét.⁵⁴

Szemenye várát a törökök soha nem vették be, de a nép viszonylagos nyugalma érdekében mégis adózott nekik. 1663-ból ismerjük a következő adatokat:

9. kép: Az 1664. évi dunántúli hadjárat, Vándor László 1994 nyomán
(Készítette: Frankovics Tibor)

Szemenye: Contractus szerinti adó: 120 ft, a szultánnak 45 ft, a kanizsai basának 9 ft, (és még természetben 9 köből liszt, 8 veder bor, 15 pint vaj, 30 tyúk, 20 szekér tíz nap munkára. Ebben az évben a birtokos gróf Nádasdy Ferenc és gróf Eszterházy Pál.)

Csernec: Contractus szerinti adó: 40 ft, a szultánnak 21 ft, a kanizsai basának 3 ft (és még természetben 5 köből liszt, 5 veder bor, 10 pint vaj, 14 tyúk, 2 lúd, robotra 5 szekér 10 napra. A birtokos gróf Nádasdy Ferenc.)⁵⁵

Az 1664. évi hadjáratkor is ezen a vidéken haladtak keresztül a katonák. (9. kép) Csernecet a Kanizsához vonuló zsoldosok teljesen elpusztították. Az üres faluban rácoakat próbáltak letelepíteni, de eredménytelenül. 1690-ig, a török uralom bukásáig csupán néhány család lakja.

1669-ből Szemenyéről olvashatjuk: A falazott plébániatemplomot a Mura áradása teljesen elpusztította, csak romjai maradtak. Ez volt a folyó által alámosott, ekkor már Szent Bertalan templom. A gróf új telket jelölt ki a plébánialak és kápolna építésére.⁵⁶

1690-ben Mura folyón hatalmas áradások voltak. Ez évben szakadt szét a falu alsó és felső részre.⁵⁷ Erről a nagy áradásról a falubeli emberek még ma is mesélnek történeteket. Azt mondják, hogy a jég tömte el a Mura torcolatát. Akkor áradást okozott, hogy az uradalmi pincéket tönkretette, egész hordó borokat sodort magával. A faluból 27 házat vitt el, hét-hét maradt. Ennek az árvíznek a nyoma falunk képén ma is megfigyelhető. A felsőszemenyei utca meg van szakítva, egy rét furakodott az alsószemenyei folytatás elé. Ez a rét alacsonyan fekszik, a határa viszont meredek, a folyó erejének nyomait őrzi.

1683-ban a török szultán Bécs elfoglalását tervezte. A felmentésre siető nemzetközi hadaknak köszönhető, hogy a város nem esett el. Létrejött a Szent Liga, mely célul tűzte ki a törökök kiűzését Magyarországról. Ez után a császári hadak, mint hódítók szállták meg az országot, a Habsburg-uralom következett. Szeretném megemlíteni azokat a birtokosokat, akiknek neve a 17. században a faluval kapcsolatban felmerült.

Zrínyi Miklós néven két hőst tart számon a történelem. A dédapát, aki Szigetvárt védte II. Szulejmán hadai ellen, s meghalt 1566-ban. Az unokát, aki versben örökölte meg az emlékezetes várvédelem történetét. A mi hő-sünk az unoka, akinek nevéhez több jelző is tapad: kiváló író, nagyszerű költő, élesen látó politikus, hadvezér. Ő építette meg a török támadások ellen Új-Zerin várát. Horvát és magyar jobbágyaiból hadat szervez, katonáival visszaveri a birtokát háborgatókat. Portyázásai közben foglyokat ejt. A harci eseményeket főleg az időjárás, a Mura vízállása és a fagy kormányozta. Zrínyi levelezéseiben sok szó esik őszi esőkről, sárról. Ha a Mura vize a hosszú szárazságban lepad, megnő a veszélye a török támadásnak.

Zrínyi Miklós 1646-tól Zala és Somogy megye comese, azaz főispánja, 1648-tól horvát bán, az ország legelső méltóságainak egyike, jelentős katonai hatalom birtokosa. Az 1640-es évek második felében kialakuló Habsburg-ellenes csoporttal kapcsolatban áll.⁵⁸

Eszterházy Pál a Dunántúl legnagyobb birtokos családjának tagja, környékünk birtokosa is. Grófi rangot először apja, Eszterházy Miklós kapott. Kismartonban született, 1652-ben soproni örökös főispán, 1661-ben fő udvarmester és vezérőrnagy. 1663-ban Zrínyi Mikóssal együtt hadakozik a törökkel.⁵⁹ Az Eszterházy-család egész korszakában eredményesen gazdálkodott. Az uradalmakban a fizetett személyzet számszerűen nem nő, de összetétele a szakszerűség javára módosult. Mezőgazdasági üzemeikben növelni akarják a terméshozamot, meghatározzák a várható termésmennyiséget, szigorú takarékoság folyik. 1680-ban Eszterházy Pál svájci tehenészettel kísérletez.⁶⁰ Később az aligvári majorban is nevelnek svájci teheneket, nemesített bikákat.

Nádasdy Ferenc Csernec birtokosa volt 1663-ban. Vas megye főispánja, királyi tanácsos, országbírája. Grófi családból származott. A legmagasabb csúcs, a grófság a több évtizede bárói rangot viselő családoknak járt ki.⁶¹ A szégyenletes vasvári béke, és a veszélyeztetett rendi alkotmány még a királyhű főurakat is Habsburg-ellenes szervezkedésre készítette. Az ország legnagyobb közjogi méltóságai lettek összeesküvők. Wesselényi Ferenc nádor, Lippay György esztergomi érsek, Nádasdy Ferenc országbíró, Zrínyi Péter horvát bán, I. Rákóczi Ferenc. 1670-ben az összeesküvők fegyveres harcra szánták el magukat. A bécsi udvar véresen megtorolta a lázadást, a résztvevőket kivégezték.⁶²

Az 1700-as évek

Az évtizedeken át hadszíntérül szolgáló ország a hosszú háborúk alatt igen sokat szenvedett. A 60–80 ezer főnyi császári hadsereg ellátásáról a magyar jobbágyoknak kellett gondoskodni. A bécsi udvar meghódított tartományként kezelte az országot.

A II. Rákóczi Ferenc által vezetett szabadságharc az elnyomás ellen indult. A tervek sikere elsősorban a hadseregen múltott. A kuruc sereg tipikusan felkelő jellegű volt, nem volt megfelelő a fegyverzet, a ruházat, az ellátás. A hiányosságok ellenére számos fényes haditettet hajtottak végre. A sikerek viszont rövid életűnek bizonyultak.⁶³ A Rákóczi-féle szabadságharcban a huszárság is részt vett. A magyar huszár lelki elődje kétségtelenül a honfoglaló magyar könnyű lovas. A végvárak harcaiban csiszolódtak ki azok az egyéni tulajdonságok, amelyek a huszárt világhírnévhez segítette.⁶⁴

Zrínyi eszméi ebben a szabadságharcban megvalósultak: magyar nemzeti állam, nemzeti hadsereg. A fegyveres erők összetételében a lovasság volt túlsúlyban. A törökkel folytatott háborús hagyományok, az óriási területre kiterjedt harctevékenységek, a hadsereg összetétele miatt azonban tovább folyt a portyázó hadviselés.⁶⁵

Egy tisztartó jelentéséből csak néhány mondatot idéznék a kurucok lendvai tartózkodásáról. „A várban pedig valamennyi bor, gabona és valahol való volt, mind prédára ment, és semmi nem maradt (egyéb) az üres falaknál a várban. Utoljára még a várat is éppen föl akarták gyűjtani... a szőlőhegyen több száz pincét fölvertek.”⁶⁶ A kurucok és a császáriak egyaránt raboltak és gyűjtogattak. A harcok útját üres falvak, éhező emberek jelezték.

1690-ben az alsólendvai uradalom, így **Csernecz** birtokosa is Eszterházy Pál lett. Ebben az évben a falu még teljesen pusztá volt, a háznak csak a helye látszott. Szűkös, a Mura áradásainak kitett határa csak lassan és a magasabb fekvésű halmokon települt be. 1710-ben kis Csernecen 7 család házassággal lakik.⁶⁷ 1715-ben egy nyomással művelik szántóikat, ami a háromszoros vetőmagot adja vissza. Réteiket a folyók áradása rombolja. Az 1720-as években az uradalom megpróbál gazdasági reformokat, de a kevés lakos és a földrajzi helyzet miatt kevés eredmény lesz. Búzát, rozsot, zabot, kukoricát termelnek.

Szőlőt a szomszédos pusztá falvak határában műveltek, silány boruk volt. Az is olyan kevés, hogy a három hónapos bormérési jogukat sem vették igénybe. Tüzi és épületfájuk van elég. 1770 körül külön jövedelme az uraságtól bérelt halászat. Temető, templom nincs. A gyerekek a szemenei tanítóhoz jártak.⁶⁸

Alsószemenyéről az 1696. évi dicális összeírásban olvashatunk először. 5 jobbágya ekkor 18 hektár szántót, 3 kocsinyi rétet, és 1,25 hektár szőlőt művel. Az elvetett mag kétszerese termett, a szőlő 11 kapás volt. Fölsőszemenye filiája. Ennek plébánosa 1774-ben 4 alsószemenyei keresztelésért, 1 esketésért, 3 temetésért kapott stólapénzt. Volt természetbeni juttatás is: búzából, rozból, zabból 1/16-ot, 20 disznólatat...

A tanító javadalma ugyanekkor a telkesektől természetben rozs, búza és tűzifa volt. A fiúk taníttatásáért egy negyedévre fejenként 22,5 koronát és télen 1 kocsi fát kapott.⁶⁸

Szemenyén 1669-ben a Szent Bertalan templomnak csak a romjai láthatók. 1716-ban a régi plébánia templom még mindig áll.⁶⁹ A plébános úr szerint a mai templom küszöbét valaha a Mura folyó vize mosta. Tehát ez a régi templom – az ő meggyőződése szerint – a ma meglevő helyén állhatott. 1734-ben újra felállítják a plébániát 18 filiával.⁷⁰ Ezekből az évekből valók a plébánián a legkorábbi ma is meglevő anyakönyvek. 1741-től vezetik a ke-

reszteltek és a házasultak jegyzékét. A plébános úr segítségével a latin nyelvű nevek, bejegyzések megismerésére is lehetőségem nyílt.

1741-től 1745-ig néztem át a leírt családneveket. A **kereszteltek** könyvében az apa, anya, néhány helyen a keresztszülő is fel van jegyezve. Itt sokfajta vezetéknev előfordult. A környékünkön a ma is meglévőkhöz kívül a következőkkel találkoztam: Tarabo, Torodi, Vinkovics, Piskor, Duppel, Bán, Paszlag, Burján, Por, Pecler, Devec, Dug, Bagol, Petancki, Hajba... Elég sok a szlávos hangzású név. A többi családnév azonos vagy hasonló a ma is meglévő formákkal.

A **házasultak** könyvét is 1741-től néztem át a következő 5 évre. Ezt már nem jegyezték olyan pontosan. Az előbb leírtakon kívül még található volt néhány családnév: Györe, Hári, Póka, Zserner, Pócza...

A **temetettek** neveit 1747-től írták fel, így az azt követő éveket nézhettem át. A holtak között nagyon sok volt a kicsi gyerek, a felnőttek pedig 50 év körüliek. Néhány új név is akadt: Rosa, Bakony, Lajkovics, Kollovics...

Mindhárom anyakönyv vezetésénél a neveket valószínűleg bemondás alapján jegyezték le. Ugyanazon név többféle írása előfordul, akár változó sorrendben is. Pl. Csalodi, Csalódi, Csalódy, Gyertyánáki, Gyergyánághi, Gyertyánághy... Sokszor a ma meglévő nevek magánhangzói röviden íródtak: Tot, Mod, Szabo, Gaspar, Szep, Pinter, Kondakor, Csalodi, Kovacs, Kiraly... Vagy a régi alak volt hosszan írva: Hálász, Támás, Vádász, Tákács, Süle... Az évenként előforduló azonosan írt alakot csak egyszer jegyeztem ki. Nem vezették pontosan ezeket az adatokat, mégis érdekes dolgokat ismerhettünk meg belőlük. Több település adatait rögzítették, így nem csupán a falu, hanem a környék családneveit is olvashattuk.⁷¹ (1. melléklet)

1747-ben a szemenyei templom védőszentje – akárcsak a korábbié – Szent Bertalan, kegyura Eszterházy. „Temploma fából készült, deszka menyeczetten, de jól zárható, tiszta. Gyóntatószék nincs, sekrestye sem. Temető a templom körül, rosszul kerítve, kereszt nélkül. Harangláb a temetőben a templom bejáratánál. Ez plébániához nem illő állapot. Meghagytuk a plébánosnak, a jövő évben építse fel kőből a szentélyt és a sekrestyét. Segítségért a földesurat megkértük. Adminisztrátora Madarász Péter, 33 éves, 7 éve pap, 6 éve adminisztrátor. Keresztelési és házassági anyakönyvet vezet. Meghagytuk, vezesse a halottit is. Vasárnap énekes misét mond, utána kórusban tanítja a hívőit...”⁷²

1750-ből a következőket ismerjük Szemenyéről: gazdák száma: 43; zsellérek: 7; cselédek: 13; iparos: 1 kovács, igásállat: 76; fejőstehén: 82; borakószám: 924; méhkas: 3.⁷³

1756-ban a régi templomot lebontották, új épült, falazott és az egész boltozott. A torony már meg van alapozva, cseréppel fedett. Díszes a padló-

zat. A munka miatt a temető most kerítetlen. A plébános Győry László, 30 éves, 6 éve pap, 1 éve itt van. Zágrábban tanult, minden anyakönyvet vezet.⁷⁴

Utószó

Próbáltam a falu történetével kapcsolatos adatokat a kezdetektől az 1700-as évek végéig összegyűjteni. Ebben az időszakban sok érdekes, fejlődésre utaló példa található. A római kori emlékek, a ferencesek megtelepedése, a kolostor és a vár sorsának alakulása, az új templom építése mind nyomon követhető egyházi, levéltári dokumentumokban. Az ország ügyeinek alakulása befolyásolta településünk dolgait is. Az itt élők sorsát a Mura folyó áradásai megszabták. Jól érzékelhető, hogy a városi rang elvesztése, a háborúk, a fő útvonalak áttevődése visszavetették a fejlődést. Azonban gondolkunk csak vissza, Csernec a teljes elnéptelenedés után is újjáépült, az emberek újra kezdték az életet.

A helybeliek visszaemlékezései, elbeszélései nélkül nem lett volna teljes a történet. Betyárokról, haditettekről, előkerült leletekről tőlük hallottam a legtöbbet. A szeményei és a letenyei plébánosok közreműködéséért köszönettel tartozom. A szombathelyi ferences plébániahivatal adatai, levelei, biztató szavai lelkesítettek a munkám során.

Legnagyobb köszönet dr. Vándor László múzeum igazgatót illeti, aki irányította keresgéléseimet az elmúlt években. Minden lehetséges módon segített a kutatásom során, rendelkezésemre bocsátotta az általa ismert adatokat, irodalmat.

Végezetül had idézzem Nemeskürty István gondolatát: *„A múlt ismeretéből meríték erőt a jelenhez – akár rossz, akár jó a múlt – és lépek előre, nézek a jövőbe. Nem lehet jövőt építeni múlt nélkül.”*

Jegyzetek

- ¹ Dr. Kogutowicz Károly: Dunántúl és Kis-Alföld, Szeged, 1936. 206. o.
- ² A Göcseji Múzeum jubileumi évkönyve 1950–1960., Zalaegerszeg, 1960. 73. o.
- ³ Országos Műemlék Felügyelőség Levéltára, Gózon Imre jelentése 1878. 83.
- ⁴ Thúry György Múzeum adattára, Nagykanizsa, MNM 23/1878.1.
- ⁵ Gróf András: Übberech der Antiker Geographie von Pannonien Biss. Pann. Ser. I. no 5. 156. o. Thúry György Múzeum adattára
- ⁶ Zala megye története, Kiállítás Zalaegerszegen a Göcseji Múzeumban, Zalaegerszeg, 1980. 11. o.
- ⁷ Magyarország hadtörténete I. kötet, Budapest, 1984. 17. o.
- ⁸ Zalai Hírlap, 1996. február 16., László Gyula: Honfoglaló őseink c. sorozat 5. rész
- ⁹ Karácsonyi János: Magyarország egyháztörténete főbb vonásaiban, Budapest 1985. 9. o.
- ¹⁰ Dr. Kogutowicz Károly: Dunántúl és Kis-Alföld, Szeged, 1936. 206. o.
- ¹¹ Vándor László: A Hahót nemzetség korai központjai. Adatok a zalai várépítéshoz 53. o.
- ¹² Zalai Hírlap 1991. június 15. Megyetörténeti kiállítás a Göcseji Múzeumban c. cikk
- ¹³ Vándor László: A Hahót nemzetség korai központjai. Adatok a zalai várépítéshoz 57. o.
- ¹⁴ Magyarország hadtörténete I. kötet, Budapest 1984. 26. o.
- ¹⁵ Györffy György: A tatárjárás emlékezete, Budapest 1981. 19. o.
- ¹⁶ História c. folyóirat 1992/4. Szűcs Jenő: A lepusztult ország 1242 c. írás
- ¹⁷ Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet III. kötet, Budapest 1936. 23. o.
- ¹⁸ Vallástörténeti lexikon, Budapest 1983. 96. o.
- ¹⁹ Dr. Csonkaréti Károly: Kolduló és betegápoló barátok c. írás, Zalai Hírlap 1992. május, Szerzetesrendek Magyarországon c. sorozat
- ²⁰ Dr. Kovács Lajos P. Bánk atya: Segesd 900 éves jubileuma c. írás, Zalai Hírlap 1995. aug. 12.
- ²¹ Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig I. kötet, Budapest 1922. 273. o.
- ²² Vándor László: Zala megye várai c. sorozat, Zalai Hírlap: 1991. július 6.
- ²³ Vándor László: A ferencesek középkori építészeti emlékei Zala megyében, Zalai Gyűjtemény 25., Zalaegerszeg, 1986. 67. o.
- ²⁴ Vándor László: A ferencesek középkori építészeti emlékei Zala megyében, Zalai Gyűjtemény 25., Zalaegerszeg 1986. 60. o.
- ²⁵ Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig I. kötet, Budapest 1922. 272–276. o.

- ²⁶ Karácsonyi János: Szent Ferenc rendjének története Magyarországon 1711-ig I. kötet, Budapest 1922. 275. o.
- ²⁷ Karácsonyi János – Kollányi F.: Egyháztörténeti emlékeink a magyarországi hitújítás korából IV. kötet 1542–1547. Budapest 1909. 102–103. o.
- ²⁸ Holub József: Zala megye története a középkorban – községek története O–Z-ig, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg
- ²⁹ Schematismus: A Szombathelyi Egyházmegye névtára. Szombathely 1972. 135. o.
- ³⁰ Dunántúli dolgozatok, történettudományi sorozat Pécs 1991. Vándor László: Mezővárosok Zala megyében 212. o.
- ³¹ Holub József: Zala megye története a középkorban – községek története O–Z-ig, Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg
- ³² Holub József: Zala megye története a középkorban – községek története A–Cs-ig 262. o., Zala Megyei Levéltár Zalaegerszeg
- ³³ Erdélyi L. – Sörös P. – Reznek T.: A pannonthalmi Szent Benedek Rend története III. kötet 1905. 34. o.
- ³⁴ Holub József: Zala megye középkori vízrajza, Göcseji Múzeum Közleményei 23. Zalaegerszeg 1963. 23. o.
- ³⁵ Szombathelyi Állami Levéltár, Vasvári kápt. hiteles jegyzők. II. kötet. 399. lap 215.sz. 1557.
- ³⁶ Zala megye történelmi olvasókönyve, Zala Megyei Levéltár Zalaegerszeg 1996. 73. o.
- ³⁷ Holub József: Zala megye vámhelyei és úthálózata a középkorban, Századok c. folyóirat 1917.
- ³⁸ Szombathelyi Állami Levéltár, Káptalan jegyzőkönyv I.kötet, 34. Lap,36.sz. 1541.
- ³⁹ Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a 16. sz. közepén, 1–2. kötet Magyar Országos Levéltár II. Budapest, 972. o.
- ⁴⁰ Vándor László: Zala megye várai c. sorozat Várrá lett kolostorok, Zala Hírlap 1991. július 20.
- ⁴¹ Magyarország története I. (1526–1686) Akadémia Kiadó Budapest 1985. 240.o.
- ⁴² Hóman Bálint – Szekfű Gyula: Magyar történet IV. kötet, Budapest 1935. 163. o.
- ⁴³ Országos Levéltár Batth. lt. Missilies 1764. 1568
- ⁴⁴ Állami Levéltár Szombathely Kápt. Jegyzőkönyv XI. kötet 84. lap, 62.sz. 1586.
- ⁴⁵ Vándor László: Zala megye várai c. sorozat Várrá lett kolostorok, Zala Hírlap 1991. július 20.
- ⁴⁶ Kalmár László: Magyarország története a 16–18. században (Korszerű történelem középkorításoknak) Budapest 1992. 42. o.
- ⁴⁷ Magyarország hadtörténete I. kötet, Budapest, 1984. 206. o.

- 48 Vándor László: Nagykanizsa története a honfoglalásról a város török alóli felszabadításáig, Nagykanizsa város monográfiája I. kötet, 320. o.
- 49 Országos Levéltár Batth. lt. Missiles 53705. 1594.
- 50 Vándor László: Nagykanizsa története a honfoglalásról a város török alóli felszabadításáig, Nagykanizsa város monográfiája I. kötet, 332. o.
- 51 Corp. Jur. Hung. Rudolf 1601. évi decretum
- 52 Zrínyi Miklós gróf jelentése Kanizsa élmezéséről és Dobry erődnek a törökök által való bevételéről 1604-ben, Hadtörténeti közlemények 1896.
- 53 Zala megye földrajzi nevei Szerk.: Papp László és Végh József., Zalaegerszeg, 1964., 472–475. oldal
- 54 OL. Batth. lt. I. Ádám iratai P. 1315.z.csomó 1643
- 55 Alsólendvai uradalom – török adók összeírása 1663.
- 56 Zágrábi érseki levéltár Protokoli Broj. 3/III. Canonica visitatio 480.I. 1669 (ZÁL)
- 57 Kanizsai kerület – jövedelemösszeírás 1690 (ZÁL)
- 58 Tüskés Tibor: Így élt Zrínyi Miklós, Budapest 1985. 97. o.
- 59 Nagy Iván: Magyarország családai czimerekkel és nemzedékrendi táblákkal C-Gy. Pest, 1860, Reprint Budapest 1987. 85. o.
- 60 Magyarország története 1526–1686 III/2., Budapest 1985. 1332. o.
- 61 Magyarország története 1526–1686 III/2., Budapest 1985. 990. o.
- 62 Unger Mátyás – Szabó Ottó: Magyarország története, 1976. 116. o.
- 63 Unger Mátyás – Szabó Ottó: Magyarország története, 1976. 122. o.
- 64 A magyar huszár, Budapest, 15. o.
- 65 Az egyetemes magyar hadművészet fejlődése az ókortól napjainkig, Budapest, 1986. 47. o.
- 66 A kurucok Lendván – Glidovác Mátyás tisztartó jelentése földesurához, Esterházy Pál nádorhoz 1706. május 1. Hadtörténeti Közlemények 1897. Dr. Merényi Lajos
- 67 OL. Esterházy hg. lt. Pl. 108.Rep.38.fasc.M. nr. 560 115. lap 1710
- 68 Kerecsényi Edit: Összefoglaló leírás – Csernec, Szemenye
- 69 Zágrábi Érseki Levéltár Canonica visit. Protokoli Broj. 73/IV., 38–41. lap, 1716
- 70 Schematismus: A Szombathelyi Egyházmegye névtára, Szombathely 1972. 135. o.
- 71 Keresztelték, holtak, házasultak anyakönyve 1741-től 1794-ig
- 72 Zágrábi érseki Levéltár, Canonica visitatiok Protokoli Broj. 75/VI., 51–53. lap 1747
- 73 Zágrábi Érseki Levéltár Conscr. Univ. Szemenye possessio Az alsólendvai uradalom összeírása 51–52. lap, 1750
- 74 Zágrábi érseki Levéltár Protokoli Broj. 75/VI. Can. visit. Beksin 237–240. lap. 1756

Felhasznált irodalom

- Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában
Budapest, 1897.
- Dr. Kogutowicz Károly: Dunántul és Kis-Alföld II. kötet
Tudományegyetem Földrajzi Intézet Szeged, 1963.
- Holub József: Zala megye története a középkorban
A községek története (Zala Megyei Levéltár)
- Holub József: Zala vármegye vámhelyei és úthálózata a középkorban
Századok c. folyóirat 1917.
- Nagykanizsa város monográfiája I. kötet
Nagykanizsa Megyei Jogú Város Önkormányzata
Nagykanizsa, 1994.
- Németh József: Zala megye műemlékei
Zala megyei múzeumi kiadvány, Zalaegerszeg, 1977.
- Zala megye, Muraszemenye – összefoglaló leírás
Készítette: Kerecsényi Edit Nagykanizsa, 1968.
- Magyarország Hadtörténete I.kötet
Zrínyi Katonai Könyvkiadó, Budapest, 1984.
- Hóman Bálint–Szekfű Gyula: Magyar történet III.kötet
Magyar Királyi Egyetemi Nyomda, Budapest, 1936.
- Karácsonyi János: Szent Ferenc Rendjének története Magyarországon 1711-
ig. MTA, Budapest, 1922.
- Zala Megye Történelmi Olvasókönyve
Zala Megyei Levéltár, Zalaegerszeg 1996.
- Maksay Ferenc: Magyarország birtokviszonyai a 16. század közepén
Magyar Országos Levéltár, Budapest
- Unger Mátyás–Szabó Ottó: Magyarország története
Budapest, 1976.

1. melléklet:

A felső-szemenyeci római katolikus plébánia Kereszteltek, holtak, házasultak anyakönyve 1741–1794-ig.

Kereszteltek:

1741. Tamás	Szücs	Végh	Duppel
Kovács	Major	Tóth	Kiss
Pál	Torosi	Czuk	Varga
Tarabo	Kiss	Farkas	Gyertyanek
Gyenes	Szucs	Király	László
Borusán	Csalódi	Piskor	Cser
Csalodi	Vinkovics	Horvat	Bagol
Bán	Benes	Veress	Gyertyánáki
1742. Paszlag	Por	Horvát	Czopok
Mod	Györe	Nagy	Szaleck
Bajsz	Szücs	Kovács	Lakatos
Szabó	Pál	Támás	Szép
Katona	Czuk	Babics	Német
Horvat	Király	Hosszu	Devecz
Turos	Pecler	Varga	Kondakor
Burján	Tarobo	Dug	Ágh
Fodor	Major	Mód	Simon
Szabo	Devec	Szücs	Bán
Dobri	Boa	Mikisics	Bakon
Csesztregi	Tarabo	Lukács	Végh
Danek			
1743. Czuk	Babich	Végh	Pál
Kondakor	Bán	Tarabo	Czigány
Simon	Süle	Kiss	Decs
Sebesi	Mod	Gyertyánákhy	Bocskor
Fodor	Dech	Gazdag	Hajba
Szabo	Horvath	Csesztregi	Kovacs
Vég	Cseke	Por	Csaszar
László	Benke	Király	Dancs
Császár	Gyuriga	Gyenes	Kiraly
Tákács	Burján	Györe	Gazdagh
Bakony	Lukács	Tamás	Babics

Szele Vádász	Csalodi	Turos	Szücs
1744. Csalodi	Takacs	Gyenes	Szomi
Bán	Kirs	Mod	Sztraja
Kovács	Dobri	Poka	Lezsiák
Hobor	Györe	Simon	Vinkovich
Millei	Gyertyánági	Sebesi	Lezsiák
Petancki	Tarabó	Tomasek	Zsin
Kulcsár	Lukács	Molnár	Csordás
Király	Bajsz	Horváth	Kis
Tott	Dömötör	Tompa	Nagy
Gaspar	Thamas	Gáspár	Major
Sülle	Czigány	Német	Szep
Hermán	Bány	Csiszár	Gyuriga
Szabo	Novakovech	Bakony	Varga
Kovách	Hálász	Tarabo	Császár
1745. Vádász	Király	Burján	Mod
Tarabo	Hálász	Boa	Hóbor
Bán	Támás	Bakony	Gáspár
Pinter	Laky	Kovách	Tótt
Millej	Csalodi	Rosa	Bakon
Turos	Horváth	Pajzs	Gazdag
Kiss	Dán	Szabo	Gyertyánákhy
Szabó	Hermán	Györe	Varga
Benke	Süle	Kovacs	Dobri
Hajba	Decs	Szücs	Bagladi
Czuk	Zsin	Vádász	Kondakor
Csesztregi			
<u>Házassultak:</u>			
1741. Horváth	Király		
1742. Dobri	Tarabo	Szabó	Gyertyánági
Zsini	Süle	Simon	
1743. Szabó	Lukács	Pintér	Boa
Kovács	Kiss	Juhász	Gyertyánági
Tarabo			

1744. Györe Dobri Hosszú Bán Hálás	Császár Pintér Juhász Kiss	Dobry Szabó Szücs Pál	Tot Hóbor Boa Kovács
1745. Kulcsár Dobri Pócza Végh Csalódi	Turos Torodi Boa Toth Csiszár	Hári Póka Peszer Kertesz	Szabó Bicsák Vadász Zsérner
<u>Temetettek:</u>			
1747. Millej Tot	Király Rosa	Horváth Czuk	Csesztregi
1748. Devech Szücs Horváth Tot Major Dobri	Czuk Lukács Pintér Tarabo Süle Poka	Rosa Fodor Hoszszu Végh Turos Gyuriga	Bajsz Györe Vinkovich Verbász Millej Gyertyánági
1749. Csalódy Czipok Devec László	Csesztregi Dancs Poka Bakon	Bako Tarrabo Bán Major	Györe Kovács Bajsz
1750. Babich Tarrabo Lukács Drasoch	Rosa Györkös Dancs Boa	Szabó Bakony Dobri	Zsin Gyertyánági Kollonich
1751. Mod Mákár Bakony Német Drusich Kollovics	Lukács Györe Kovács Bajzs Turos Fehér	Czuk Szabo Hobor Simon Rosa	Dobri Király Gyuriga Süle Laskovics

2. melléklet

Muraszemenye földrajzi nevei

(ZALA MEGYE FÖLDRAJZI NEVEI, Zalaegerszeg, 1964. 472–475. o.)

– Szömönye : Szēmēnye, Szömönyén : Szēmēnyén, Szömönyérü, Szömönyíre : Szēmēnyére.

Csörníc : Csērnēc, Csörnícön : Csērnēcēn, Csörnícü, Csörnícire : Csērnēcire. – Natyszömönye : Fősőszēmēnye, Natyszömönyén : Fősőszēmēnyén, Natyszömönyérü : Fősőszēmēnyérü, Natyszömönyére : Fősőszēmēnyére. – Kisszömönye : Alsőszēmēnye, Kisszömönyén : Asőszēmēnyén, Asőszēmēnyérü : Kisszömönyérü, Asőszēmēnyére : Kisszömönyére. – Muraszēmēnye, Muraszēmēnyén, Muraszēmēnyérü, Muraszēmēnyére. Korábban Alsó-és Felső-Szemenye és Csernec, 1938 óta Muraszemenye (Hn. 1956.). – T : 2746, L : 1433.

1. Könyök ucca : Zsákucca [Könyök utca] U 2. Dózsa ucca : Pásnik [Dózsa György utca] U 3. Böröc -kapu : Dēják ucca [Deák Ferenc utca] U 4. Szaktelek S, ke. Szak Imre birtoka volt. 5. Dēják ucca [Deák Ferenc utca] U 6. Kápuna : Kápóna 7. Kápuna tér : Kápóna tér Té 8. Süle köz Kö. Süle József nevű lakott ott. 9. Rövit-főd S, sz 10. Fösü-berēktő S, 11. Alig-vár [Aligvári-major] Lh. M. Egykor uradalmi major volt. 12. Legelő ut Ú 13. Csörgő-patak P. Sekély, és lassan csörgedezik a kavicsos patakfenéken. 14. Berēktő S, sz 15. Ács-kērēszt Ke. Ács nevű család állíttatta. 16. Uj ucca : Özvegyasszon ucca : Petőfi ucca [Petőfi Sándor utca] U. Sok özvegyasszony lakott ott. 17. Csörníc : Csērnēc [Muraszemenye III. kerület] Fr. Az 1.-9., 12.-14., 18.-19. földrajzi név tartozik hozzá. 18. Góla : Zrinyi ucca [Zrínyi Miklós utca] U. Volt a falu végén két nagy száraz szilfa, melyeken golyák fészkeltek. 19. Telek alla S, sz 20. Csapás : Csapás ucca : Kosut ucca [Kossuth Lajos utca] U 21. Asó ucca : Cigán ucca [Cigány utca] U. Cigányok laktak a közelben. 22. Telek S, r 23. Asu iskola : Asó iskola 24. Birkás-szobor Szo. Egy pásztorember állíttatta. 25. Templom tér : Főtér [Fő tér] Té 26. Fő ucca : Rákóci ucca [Rákóczi Ferenc utca] U 27. Gulica : Vágóhídi ucca : Rákóci ucca [Rákóczi Ferenc utca] U 28. Hangyajárási-patak : Patak [Hangyajárási patak] P 29. Pataki-börü : Bürü Híd 30. Róka köz Kö. Róka Vendel lakott ott valamikor. 31. Táncsics Miháj ucca [Táncsics Mihály utca] U 32. Vadomás ke, 33. Föső-Szēmēnye : Főső-Szömönye : Naty-szömönye : [Muraszemenye I. kerület] Fr. Ide tartozik a 10.-11., 15.-16., 20.-27.sz. földrajzi név. 34. Patak-torok P 35. Dēcs köz Kö. Decs ragadvány nevű asszony lakott ott : 36. Kapuhel. Úgy mondják, itt állt Szemenye vára, s itt van a kapujának a helye. 37. Asu-Szömönye : Alsó-Szēmēnye : Kis-Szömönye [Muraszemenye II. kerület] Fr. A 28–32., és a 34–36. sz. földrajzi név tarto-

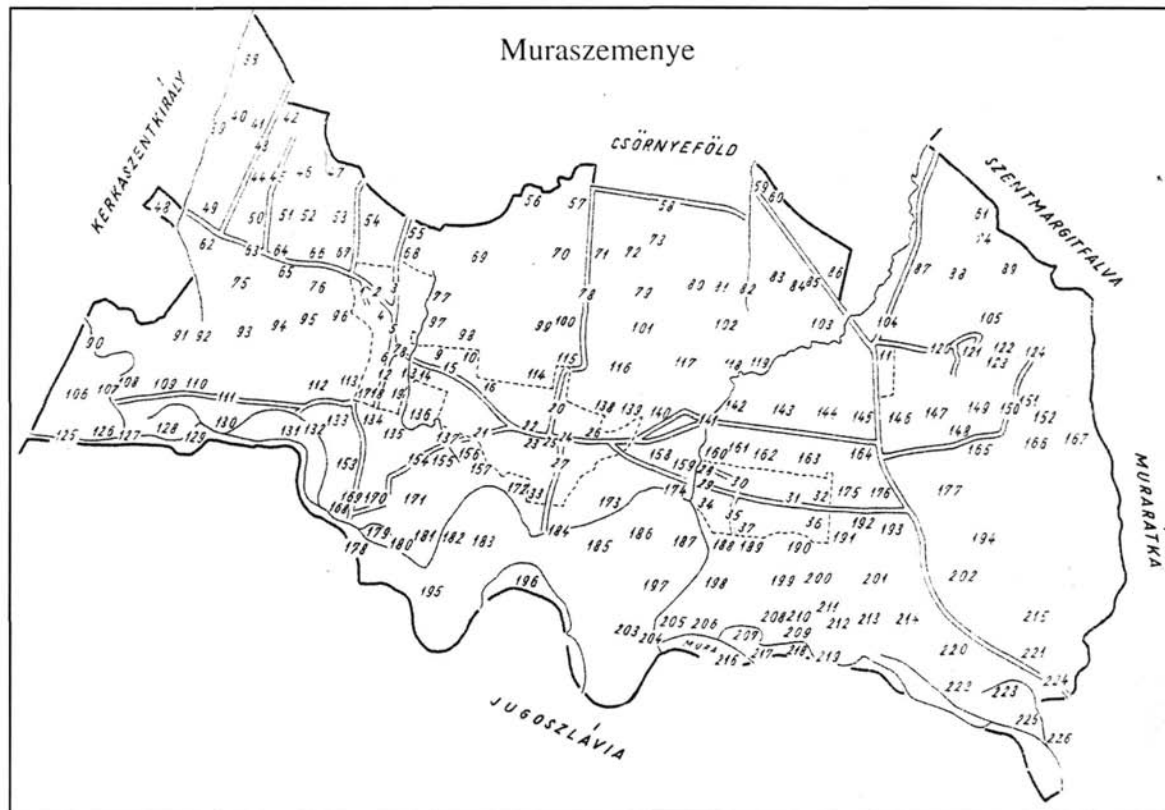
zik hozzá. 38. *Korongi-major* S, sz. Nagy urasági major volt valamikor. 39. *Csikosi-árok* Á 40. *Korong* : *Përdica* [*Nagytőfai*] S, sz. itt volt a hercegség korongi majorja. 41. *Korongi-kut* K 42. *Vágás alla* [*Nagytőfai*] S, sz. Régen nagy szálaserdő volt itt. 43. *Korongi-ut* Ú 44. *Kis-mezzű* : *Kis-mezzű* s, sz. 45. *Kis-mezzeji-ut* Ú 46. *Kerek-fenyős* : *Kerek-fenyős* S, sz. Nagy fenyveserdő volt itt a múlt században. 47. *Főhenyési-düllü* S, sz. 48. *Égetési-düllő* : *Égetisi-düllü* : *Csikos* : *Csikosi* S, sz. 49. *Përdica* : *Asu-Përdica* [*Nagytőfai*] S, sz. Régen uradalmi legelő volt. 50. *Cuk-föd* S, sz. Cuk nevű gazda bérelte az uradalomtól. 51. *Fősső-naty tőfäki-düllü*. *Fössü-naty-tőfäki-düllü* S, sz. Régen nagy szálaserdő volt itt. 52. *Lóheres-kert* S, sz. Régen lóher tábla volt itt. 53. *Bognár ritása* : *Bognár-ritás* S, sz. Bognár nevű ember irtatta ki az erdőt. 54. *Füzesü-rét* : *Füzesi-rét* [*Füzes-rét*] S, r. 55. *Böröc-kapu* : *Bërec-kapu*. Ezen túl már hercegi erdő volt. Bejáratához kaput építettek. Egyszer két Böröc nevű ember fagyott itt meg. 56. *Macskavámi-düllő* : *Nyálkás* S, sz. 57. *Csere-föd* : *Csere-föld* S, sz. 58. *Pál-hëgyi-ut* Ú 59. *Tüske-hid* Híd 60. *Pál-hëgy alla* S, sz. Egy Szent Pál-szobor van a he. g. ka, gy, e. yben, arról nevezték el. 61. *Kis-Latiborc* Ds, szö, gy, ka. Jugoszláv birtokosoké volt. 62. *Csere-föd* S, sz. 63. *Szenkëráli-ut* : *Szentkiráji-ut* Ú 64. *Buzsics-kërész* Ke. Buzsics nevű család állíttatta. 65. *Kerek-tüske* S, sz. Igen sok tuskés növény volt itt a gabona között. 66. *Asu-naty-tőfäki-düllü* : *Asó-naty-tőfäki-düllő* S, sz. Valamikor nagy erdő volt itt. 67. *Főhenyési-ut* Ú 68. *Böröc-kapui-ut* : *Bërec-kapui-ut* Ú. Két Böröc nevű ember fagyott meg mellette. 69. *Gyaszanuci-kut* : *Gyaszanóci-kut* K 70. *Macskavám* [*Macskavár*] S, 1. 71. *Középsü-kut* : *Középső-kut* K 72. *Határ-sánc* Á. Itt volt a hercegi és a kispaszti birtokok közötti határ. 73. *Csere-föd* S, sz. 74. *Nagy-Latiborc* Ds, szö, ka, gy 75. *Zátol* : *Átoli-mezző* S, sz. 76. *Hosszi-Átol* : *Hosszi-Zátol* [*Hosszú*] S, sz. 77. *Papré* S, sz. 78. *Mise-ut* Ú. Ezen jártak Csörnyeföldre misére. 79. *Hosszi-tüske* : *Hosszu-tüske* S, sz. Sok földiszeder volt erre. 80. *Legelő* [*Hosszutüske*] S, 1 81. *Alig-vári-kut* K 82. *Nagy-árok* Á 83. *Sztálin-föd* S, sz. Az 1945-ben juttatott földeket nevezik így. 84. *Alig-vári-mezző* : *Országuti-düllő* [*Országuti*] S, sz. 85. *Postaut Letényeji-postaut* Lénti- *Postaut* : : Ú 86. *Vértácsa alla* : *Birkalegelü alla* S, sz. 87. *Kizs-bükk* Ds, e 88. *Naty-hideg-má* D, szö, ka, gy. Északi hideg domboldal. 89. *Kis-hideg-má* D, szö, ka, gy, e. Északi, hideg domboldal. 90. *Fössü-sás* : *Fősső-sás* P. A Kerka egy szakasza, ahol sok pontyot, harcsát szoktak fogni. 91. *Csörnici-kiségetis* : *Csërnëci-kiségetés* S, sz. Valamikor felégették itt az erdőt. 92. *Zër* : *Ër* P. Egy kis ér. 93. *Magyarus* : *Magyaros* S, sz. 94. *Hosszi-föd* : *Hosszu-föd* [*Hosszu*] S, sz. 95. *Bika-rét* S, sz. 96. *Pusztia-rét* S, r. 97. *Pap-rét alla* S, sz. A paprét alatti terület. 98. *Berëktő* S, sz. 99. *Jaszanóc* : [*Farkasföld*] S, sz. 100. *Hosszi-magyarus* : *Hosszu-magyaros* S, sz. Kelet felől mogyorósnövény szegélyezi.

101. *Fenyős-köz* : Fenyős-köz S, sz 102. *Körtélés* S, r. Sok vadkörtefa volt ott, még ma is van. 103. [*Országuti*] S, sz 104. *Margitaji-ut* Ú 105. *Elühhégyi-hétyhát* : *Előhhégyi-hétyhát* Ds, sző, ka, gy 106. *Kis-Murisa* [*Kerka-part*] S, sz 107. *Fösü-csapu* : *Föső-csapó* P. *Sikér* 'sekély' ott a Kerka, s csapó 'gázló' van rajta. Kocsival is át lehet hajtani. 108. *Kërka* [*Kerka*] P 109. *Égetési-düllő* : *Égetis* S, sz 110. *Fösü-erdő* *Fölső-erdő* S, e 111. *Linija* : *Linēja* : *Csapási-ut* Ú. A hercegség erre hajtatta a birkákat Margit-majorba legelni. 112. *Csörnici-legelő* : *Csërnëci-legelő* : *Legelő* S, 113. *Falu-előtt* S, 1 114. *Közéb-düllő* [*Farkas-föld*] S, sz 115. *Kápunaji-düllő* : *Káponaji-düllő* S, sz 116. *Fösü-Sóstó* : *Fölső-Sóstó* [*Sóstó*] S, sz 117. *Hosszi-tüske* : *Hosszu-tüskeji* S, sz 118. *Sziparag* [*Sziles*] S, 1, sz 119. *Főthordu* : *Főthordó* Á, 1. Patakpart, ahonnét agyagot szoktak hordani az építkezéshez, meg sározní. 120. *Pab-vőgyi-ut* Ú 121. *Pab-vőgy* D, sző, ka, gy. A pap birtoka volt. 122. *Ács-körösz* : *Ács-köröszt* Ke. Az öreg Ács Imre szokott előtte imádkozni. 123. *Bérés-kapu*. A szőlőhegy egyik bejárata volt egy Béres nevű gazda földjén. 124. *Csányi-hégy* D, sző, ka, gy 125. *Adovány* P 126. *Tót János-rét* S, r. A hercegsége volt. 127. *Haju-kijárás* : *Hajó-kijárás* P. A Kerka egy szakasza. 128. *Kërka-sarok* P 129. *Kërka-sarki-csapu* P. Jó halászó terület. 130. *Gula-délelő* : *Gula-delelő* S, e. Ott delelt a gulyás. 131. *Tót-rét* S, sz, r. Valamikor Tót nevű gazda bérelte a hercegségtől. 132. *Álló-Kërka* P. Jó halászó hely a holtágban. 133. *Legelőszél* : *Legelőszél* S, 1 134. *Góla* S, 1. Sok gólya fészelt ott a fákon. 135. *Gezsémic* S, sz r. Bozótos rét. 136. *Csörgü-part* S, sz, r 137. *Dobra* S, sz. A horváth kettősbirtokosok nevezték így el. 138. *Kertők* S, sz 139. *Kutica* : *Asu-Sóstó* : *Alsó-Sóstó* S, sz. Valamikor forrásos kút volt itt, de már bedült. 140. *Pap-föld* S, sz. A plébános hitbizományi birtokának egy része volt itt. 141. *Pataki-híd* Híd 142. *Szi-parag* S, sz. 150 éve még szilfás erdő volt itt. 143. *Alig-vári-mező* [*Géci*] S, sz. Nagy uradalmi tábla volt. 144. *Patak-part* S, sz. 145. *Lóherföldi-tábla* : *Kuti-tábla* S, sz. Kút volt ott régen. 146. *Alig-vári-mező* S, sz. Uradalmi nagybirtok volt. 147. *Elü-hégy* : *Elő-hégy* D, sző gy, ka 148. *Elü-hégyi-ut* : *Elő-hégyi-ut* Ú 149. *Süle-vőgy* Vő, sző, gy, ka. Süle nevű gazdának volt ott legtöbb földje. 150. *Csányi-ut* Ú 151. *Csányi-kut* K 152. *Csányi-vőgy* Vő, Ds, sző, gy, ka 153. *Csörnici-várhel* : *Csërnëci-várhel* [*Várhely*] S, sz. A törökfutás idején vár volt itt. 154. *Várheli-ut* Ú 155. *Asu-várhel*. *Asó-várhel* S, sz. r 156. *Cigán-gyöpp* S, r. Cigányok tanyáztak ott. 157. *Kis-rét* : *Jáccó- -tér* [*Kisrét*] S, r 158. [*Közép*] S, sz, r 159. *Falu-füzes* S, r 160. *Róka-lap* Ds, S, sz, r 161. *Telek alla* S, sz 162. *Györeji-düllő* : *Györeji-düllő* : *Zsinyuti* S, sz 163. [*Hosszi*] S, sz 164. *Zsin-ut* U. Egy Zsin nevű igen népes családról nevezték el, akik, ha hegyre mentek, az egész utat elfoglalták. 165. *Kuruc Kati csárdája* Ds, sző, ka, gy 166. *Asó-Istvá* : *Észterházi-erdő*. *Asó-erdő* : *Alsó-erdő* D, e 167. *Kopaz-domb* D, e. Igen ko-

pár.168. *Várhel : Kërka-part* S,sz. Ott volt a törökkori szemenei vár. 169. *Várheli-ut* Ú 170. *Fösü-várhel* S,sz. A hódoltság korában vár volt itt. 171. *Középsü-várhel* S,sz 172. *Pap-föd* S, sz,r. A pap illetményföldje volt. 173. *Murcsék* S,sz 174. *Pataki-böriü : Kisz-Szëmënyejü-böriü Híd* 175. *Hosszu-föd* S,sz 176. *Zabos* S,sz. Juttatott föld, amely kishaszonbérlet volt, s amikor 1929-ben parcellázták, zab volt benne. 177. *Hëgy-aljaji : Juttatot-födëk [Aligvár]* S,Ds,sz. A hercegség birtoka volt. 178. *Tót-rét* S,r 179. *Ré-füzes* S,r, füzes. Itt volt a murai rév, a füzes mellett. 180. *Ré-füzesi-gát*. Betongát a Murán. 181. *Állu-köz* S, r 182. *Álló-Mura* Holtág. 183. *Murán-tüli-vátási-rét* S,r. A hercegségi birtokból osztották ki 1922 körül. 184. *Váguhid* S,sz, r 185. *Pá-föd* S,sz. Pál István nevü kocsmárosé volt. 186. *Borovics-rét* S, r 187. *Maláka : Malakka* S,r 188. *Kis-telek* S,sz 189. *Kutica* S, sz. Régen forrás volt ott de betemetődött. 190. *Mura-fenék* S,r 191. *Kis-rét* S,r. Keskeny kis rét. 192. *Mura-parti-düllü* S,sz 193. *Fösü-Szömënyejü-erdü : Fösö-Szëmënyejü erdö. Urbërësi-erdö* Ds,e. Eszterházi hercegtől váltották meg. 194. *Dökkut* 195. *Tót-rét* S,r 196. *Partizán-sziget* S, sziget 197. *Szak-rét* S,r. Szak-nevü cserneci emberé volt. 198. *Gáti-rét : Asu-Maláka* S,Mf, r 199. *Fösü-nyárfás* S,r 200. *Kavidzs-bánya* [-] 201. *Tót-rét* S,r. A horvátoktól vették. A hodosáni határba tartozott régen. 202. *Erdö alla : Erdü alla* S,sz 203. *Fránkli-berkës* S,r. Régen berekfás terület volt. 204. *Mura-torok : Torok Folyó*. Itt folyik a patak az Álló-Murába. 205. *Álló-Mura [Mura]* Folyó 206. *Zsidó-rét : Zsidu-rét* S, r. Zsidó bérlője volt valamikor. 207. *Csapus : Csapós Folyó*. Igen sebes itt a Mura sodra. 208. *Asu-nyárfás : Asó-nyárfás* S,r 209. *Murára-nyulló : Murára-nyolló* S, r 210. *Középsü-rét : Középsö-rét* S,r kavicsbánya 211. *Nádas-köz* S, mocsár, nádas 212. *Nádas* S,213. *Tót-rét [Mura-parti]* S,r, bo nádas 214. *Kis-Rakonci* S.1, e 215. *Asu-Szömënyejü-erdü : Asó-Szëmënyejü-erdö : Urbërësi-erdö* Ds,s 216. *Mura* [-] Folyó 217. *Csapusi-öntës* Kavicszátony 218. *Kifolat* S, nádas 219. *Seregélës : Bekö-rét* S, r. Seregélyes jegyzőnek, korábban pedig Bekö nevü gazdának volt a rétje. 220. *Gáj-parag* S,sz 221. *Nagy-Rakonci-Legelü : Legelö* S,sz,1 222. *Gáj-paragi-rét* S,r, ártér 223. *Rakonci-part alla : Gáj : Holt-Mura* Holtág 224. *Postaut : Letënyejü-ut* Ú 225. *Öntës : Nagy-Rakonci-öntës Sziget*, 1 226. *Gáj-viz : Csonka-viz : Holt-Mura* Holtág.

Gyűjtötte: Varga Mária tanár.-Adatközlök. Boa Lajos 55, Bedő József 75, Horváth Imre 69, Horváth István 69, Kovács Imréné 81, Kovács Ferencné 66, Magyarlaki József 67, Pál Vince 60, Pankasz János 43, Süle István 75, Törgyekes Ferenc 52 és Végh Imre 35 é.

Muraszemenye

Hátsó borítón: Szemenye és környéke, térképrészlet a 19. század második feléből.

